

Den sociala rörelsen och den ekologiska värdedimensionen i andra generationens ekobyar

Sven Uhlås

**Ett projektarbete för kursen Lantbruks- och landsbygdsrådgivning,
Sveriges Lantbruksuniversitet, 2001**

Handledare: Lars Hallgren, institutionen för landskapsplanering – Ultuna

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Metod	5
3. Socio-ekologisk analys av studerade ekobyar	6
3.1 Analysmodell	6
3.2 Social verksamhet	7
3.3 Platsrelaterad gemenskap	8
3.4 Behov av gemensam handling	8
3.5 Lokalt deltagande	10
3.6 Kooperativ förmåga	16
3.7 Ekologisk identitet	21
4. Skillnader i utfall mellan antropocentrisk respektive ekocentrisk miljövard	23
4.1 Grundläggande värderingar i “uthållig utveckling” – antropocentrisk syn	23
4.2 En icke-antropocentrisk miljöetik	24
4.3 Ekocentrisk miljöetik	25
4.4 Grundläggande värderingar i “permakultur” – ekocentrisk syn	26
4.5 Miljöpolitik – skyddet av utrotningshotade arter	29
5. Sammanfattande slutsatser	31
Referenser	32

1. Inledning

Vi lever i en värld där förändringar sker allt snabbare. Nya strukturer bildas över hela världen. Den globala ekonomin är här. De nationella gränsernas betydelse har successivt minskat. Inom Europeiska unionen stimuleras samarbete mellan nationerna och mycket ansträngningar läggs på att försöka förstärka regioners betydelse. Enligt EUs förordningar ska beslut tas så nära som möjligt de människor som i slutändan är berörda av besluten (Herlitz, 1998).

Ett exempel på hur den globala nivån spelar en allt mer framträdande roll är resultaten av Förenta Nationernas miljö och utvecklings konferens som gick av stapeln i Rio de Janeiro 1992. Tack vara kollektiva påtryckningar, undertecknade många nationer flertalet fördrag som går ut på att skydda vårans gemensamma miljö. Vid detta tillfälle visades stor tillförlit till lokala gräsrots grupper och deras förmåga att gå från teori till handling (Inglis, 2000; The Community Woodland Handbook, 1998).

Studier i miljövard och enskilda organisationers aktiviteter i t.ex. Bolivia påvisar att deltagande av lokala utvecklingsgrupper, med stort inflytande, är outhålligt för att lyckas åstadkomma en bra miljövard och en uthållig utveckling. De lokala utvecklings grupperna har oftast fördelen att de kan delta och påverka det som händer i deras lokala miljö; som första personer ser de vilka resultat deras engagemang leder till och kan därmed lättare miljöanpassa sig. Dessutom har processer vars motivation kommer inifrån den egna lokala gruppen större motståndskraft, jämfört med processer vars motivation kommer utifrån externa institutioner (Carpenter, 1998). Spontana möten och personliga relationer är allmänt förekommande inom institutioner så som lokala utvecklingsgrupper, den täta interaktionen mellan människor har en potential att forma beteenden till fördel för miljövard och uthållig utveckling (Gottfried o.a., 1996; Uphoff, 1992)

Under de sista tre decennierna, har det varit populärt att argumentera för en större lokal delaktighet (Arnstein, 1971; Carpenter, 1998; Havnevik and Malmer, 1998; Herlitz, 1998; Hobley, 1996; Pretty, 1998; Sheperd, 1998; The Community Woodland Handbook, 1998; Thompson, 1998). Man har också länge pratat om vikten av "rätta" värderingar, eller "rätta" normer. Redan på 80-talet fanns de några ekonomer, vilkas falang i dag kallas ekologiska ekonomer, som trodde att vi måste utveckla en kapacitet för att successivt inta en mer ekocentrisk inställning till livet. En icke-människocentrerad inställning, så som ekocentrismen, bygger på att icke mänskliga arter och naturliga föremål är ett objekt av värde, även om de inte på något sett kan vara till förmån för mänskligheten (Costanza o.a., 1991). Emellertid, har så vitt jag vet, inga studier gjorts för att undersöka om det finns samband mellan högt lokalt deltagande och skapandet av ekocentriska värderingar och bättre miljövard. Inte heller är det vanligt att diskutera vilka påföljder olika dominerande värderingar har för miljöpolitiken.

Denna undersökning reducerar de beskrivna kunskapsluckorna ovan genom att utgå från den sociala rörelsen i två så kallade "andra generationens ekobyar", belägna i södra Sverige. Vad är då en andra generationens ekoby? Mårtensson, (1992) belyser i detta sammanhang en viktig detalj som går ut på att det inte finns och inte bör finnas någon mall för hur en ekoby ska se ut, eftersom en av grundidéerna i ekoby-tanken är att människor aktivt skall delta i planering och utformning av sitt boende. Men några av de gemensamma mål som eftersträvas i många ekobyar beskrivs väl i Nationalencyklopedin, (2001,a):

ekoby, bostadsområde med energisnåla hus och så miljövänliga energikällor som möjligt, småskalig VA-teknik, avfallsåtervinning, anpassning till lokala

naturliga förutsättningar, möjligheter till viss självhushållning (t.ex. odling, djurhållning, vedhuggning), utrymme för småföretagsamhet, samarbete såsom kooperativ verksamhet och betoning av informell ekonomi, lokalt inflytande i boende och planering och goda möjligheter att klara krissituationer. Ekobyrårelsen är en reaktion mot vår tids slösaktiga och exploaterande livsstil och syftar till ekologisk uthållighet. Målet är att skapa ett mänskligt, ekologiskt och ekonomiskt stabilt lokalsamhälle.

Enligt Günter (2000) karakteriseras andra generationens ekobyar av att man försöker samverka med jordbruk, för att uppnå en fullständigare kretsloppscirkulation. Det är just denna kretsloppscirkulation som man i mindre utsträckning lyckats med i första generationens ekobyar.

De är bygdens samverkan med närliggande jordbruk och en organisationsform vars målsättning eftersträvar en effektiv kretsloppscirkulation som är de gemensamma stöttepelarna i de båda studerade ekobyarna. De två ekobyarnas respektive organisation är Hultabygdens ideella kretsloppsförening och Åloppe ekonomiska kretsloppsförening. Hultabygden omfattar tre närliggande byar som ligger på landsbygden 3 mil söder om Linköping. Hultabygdens ideella kretsloppsföreningen har i denna skogsbygd ett 30-tal hushåll som medlemmar. Åloppe by ligger i den uppländska mellanbygden 5 mil väster om Uppsala. Åloppe ekonomiska kretsloppsförening har tio medlemmar. Som medlem kan man delta som konsument, leverantör eller arbetstagare.

Den stora skillnaden mellan de båda bygderna är att man i Hultabygden har kommit längre vad det gäller själva kretsloppsarbetet medan man i Åloppe valt att först prioritera vidareförädlingen av byns ekologiska produkter. Hultabygden har en uttalad målsättning att först och främst anpassa den befintliga bebyggelsen till kretsloppssamhället. Detta är man i full gång med, samtidigt som helt nya byggnationer är under uppförande, planerad redan från början att passa in i kretsloppssamhället. I Åloppe har man stora förhoppningar om att få folk att flytta in i byn, då en god miljö ska erbjudas. Medan aktiviteterna i Hultabygdens ideella förening är både socialt och ekonomiskt inriktade, är aktiviteterna i Åloppe ekonomiska förening mest av ekonomisk karaktär. Men de ekonomiska aktiviteterna i Åloppe kompletteras med sociala aktiviteter organiserade av Åloppes eget byalag.

Genom att analysera de sociala faktorer som spelar en viktig roll för ekobyarnas existens och genom att beskriva sambandet mellan högt lokalt deltagande och skapandet av ekocentriska värderingar och bättre miljövard, hoppas jag kunna bidra till en ökad förståelse av andra generationens ekobyar.

Undersökningen är organiserad enligt följande: I avsnitt två ges en metodbeskrivning med tillhörande kritik. I avsnitt tre förklaras den socio-ekologiska analysmodell som använts i undersökningen, samt att de uppkomna resultaten presenteras. I avsnitt fyra behandlas skillnader i utfall mellan antropocentrisk respektive ekocentrisk miljövard och i avsnitt fem presenteras sammanfattande slutsatser av undersökningen.

2. Metod

I denna undersökning hämtades materialet genom kvalitativa semi-strukturerade intervjuer, observationer vid besök och skriftliga och muntliga källor. Tanken från början var att jag skulle studera enbart en andra generationens ekoby, den som fanns i Hultabygden. Där skulle jag ha intervjuat två bönder och en konsument som alla skulle ha varit medlemmar i Hultabygdens kretsloppsförening. Nu blev det istället en bonde och en konsument som intervjuades, då den andre bonden fick förhinder samma dag som jag kom till byn. På grund av den andre bondens förhinder utökade jag undersökningen till att också omfatta Åloppes ekonomiska kretsloppsförening, där två aktiva bönder intervjuades. Anledningen till att inkludera ytterligare en ekoby var inte primärt att jag skulle få möjligheten att jämföra de båda, utan snarare att det skulle förbättra utsikterna att förstå de platsrelaterade processerna.

De två som intervjuades i Hultabygden var Börje, bonde och en av eldsjälarna i kretsloppsföreningen och Erik, som regelbundet handlade av Börje, men som också hade egna mindre odlingar. Erik var speciellt engagerad i bygdens sociala verksamheter. De två som intervjuades i Åloppe var lantbrukarparet Inga och Tommy. Inga var uppväxt på gården och hon var den som bl.a. hade ansvar för animalieproduktionen. Tommy var den som var mest engagerad i vidareförädlingen av produkterna. Inga och Tommy drev förövrigt lantbruksföretaget tillsammans med grannen som också var lantbrukare.

Sammantaget gick intervjuerna bra. Jag lyckades styra upp samtalet och lyssnandet med bra frågor. Om jag ser på samtalen utifrån relevans modellen (Nitsch, 1994) så känns det som om tillit och maktförhållanden mellan mig som sändare och de fyra mottagarna var bra. Vad det gäller våra målsättningar så tror jag att mina målsättningar matchade bra med deras målsättningar som troligtvis mestadels var att vara så öppna som möjligt och bjuda på sig själv i förhållande till deras erfarenheter i kretsloppsföreningarna. Jag tror också att deras målsättningar till viss del matchade deras behov av att träffa andra människor som är intresserade av deras framgångar.

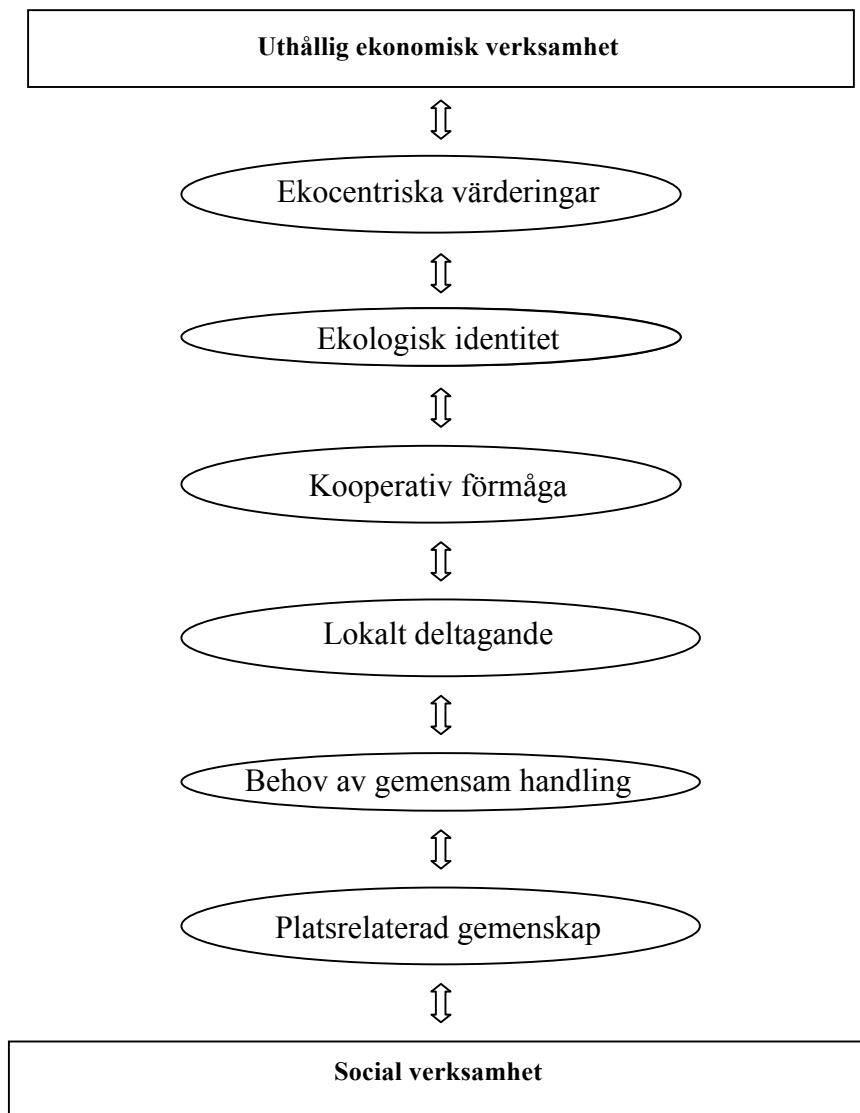
Eftersom den här undersökningen främst handlar om att utröna samhällslokala, kvalitativa aspekter och att tiden för observation på plats endast var en dag på vardera ställe, så är osäkerhetsmarginalen relativt stor vad det gäller vissa av de lokalspecifika slutsatser som gjorts i samband med besöken. De mer generella slutsatserna är däremot bra grundade, då omfattande litteraturstudier gjorts inom respektive område. Tyngdpunkten i undersökningen förflyttar sig från att i början mest stödja sig på informationen uppkommen i själva intervjuerna, till att mer och mer bygga på en intuitiv förståelse frambringad i samband med observationerna i de båda ekobyerna. De tolkningar som gjorts uppbackas sedan av andras studier. Min förhoppning är dock att själva framställningen av undersökningen skall, tack vare de konkreta fallstudierna, skapa för läsaren egna lokalspecifika associationer och på detta sätt öka förståelsen för sociala rörelser och ekologiska värdedimensionen i liknande lokalsamhällen.

3. Socio-ekologisk analys av studerade ekobyar

3.1 Analysmodell

Analysen av de båda ekobyarna är uppbyggd runt en orsak-verkan modell som beskriver hur de olika platsrelaterade processerna påverkar varandra. Poängteras bör att påverkan av processerna sker i båda riktningarna, dvs. både nerifrån och upp (den som främst beskrivs) och uppifrån och ner, se figur 1. En ekobys sociala verksamhet skapar en platsrelaterad gemenskap. Gemenskapen tillsammans med ett upplevt behov av gemensam handling engagerar till lokalt deltagande. Genom det lokala deltagandet förbättras den kooperativa förmågan. En väl utvecklad kooperativ förmåga, har i en andra generationens ekoby potentialen att utvidga innevånarnas identitet till en så kallad ekologisk identitet. En ekologisk identitet resulterar i att människors värderingsbas förskjuts mot att allt mer omfatta ekocentriska värderingar. Ekocentriska värderingar genererar till sist, bättre förutsättningar för att lyckas åstadkomma en uthållig ekonomisk verksamhet.

Figur 1. Socio-ekologisk analysmodell.

3.2 Social verksamhet

Det krävs att många förutsättning är uppfyllda för att ett lokalt samarbete mellan lantbrukare och konsumenter ska lyckas ur ett kretsloppsperspektiv. En av förutsättningarna som fanns både i Hulta- och Åloppebygden, innan själva kretsloppsföreningarna startade, var att det förekom mycket sociala verksamheter (Börje, Erik, Inga, Tommy). Olika typer av sociala aktiviteter där människor möts beskrivs av Herlitz (1998) och Putnam (1994) som viktiga för att åstadkomma ett fungerande samhälle. I Hultabygden har t.ex. studiecirkel, fisketävlingar, och marknader hört till de återkommande aktiviteterna. I Åloppe brukar man bl.a. ha Luciakaffe, byavandringar och soppkvällar. Börje säger att, förutom att bibehålla en harmoni i Hultabygden, är sociala verksamheter viktiga för att idéer och kunskap ska kunna

spridas och få fäste hos alla som bor i Hultabygden. Detta kan beskrivas med Putnams (1994) studier som visar att sociala aktiviteter leder till en större grad av tillit och en större grad av tillit tros också öka det medborgerliga engagemanget och tvärt om.

En högt bidragande orsak till att Hultabygdens förening bildades handlar nog just om tillit. Förutom de många sociala aktiviteterna som skapat tillit, hade Börje sålt mjölk till folk i byn många år innan själva bildandet av föreningen. Detta hade troligtvis gjort att det redan var en tillit uppbyggd mellan konsumenter och producenten. Enligt Erik kom själva iden upp i mjölkkrummet under ett vanligt spontant möte mellan Börje och Erik. Erik sa vid ett tillfälle då hans erfarenheter av ekobyar diskuterades, att ”ekobyar fungerar inte om man inte börjar med en bonde som folk litar på”. Här syftade han på rollen en så kallad kärngård och brukarna av kärngården spelar för att möjliggöra inte bara ett bra socialt lokalsamhälle utan också ett bra ekologiskt lokalsamhälle. I Hultabygdens kretsloppsförening drivs kärngården av Börje och hans fru Helen. Kärngården spelar en viktig roll i möjliggörandet av en fullständigare resurs-cirkulation. Kärngården förser många bybor med vissa av hushållens basvaror och dit återvänder också en del av hushållens näringsspill i form av exempelvis urin.

Både Börje och Erik berättade att efter det att iden var verbalt uttalad gjorde man i ordning informationslappar som delades ut i allas postlådor. Man kallade till ett bymöte. Det blev stor uppslutning. Utifrån en lättöverskådlig matris kom man fram till vilka miljöåtgärder man ville jobba med. Dessutom beslutade man sig för att bilda en ideell förening och en styrelse där alla som var intresserade fick vara med. Sju stycken bildade en styrelse, vars primära uppgift var att arbeta med att konkretisera de förslag som kom upp på första mötet. I dag har styrelsen regelbundna möten, en gång i månaden. Där till har man ”öppna” månadmöten, där alla möjliga frågor tas upp och ”där det är högt i tak”. Både i inledningsskedet som nu har det varit i genomsnitt 30 st som kommer till dessa öppna möten.

Varken Börje eller Erik tycker att det finns några större problem inom Hultabygdens kretsloppsförening. De är också av samma åsikt när det gäller hur man bäst förhindrar att större problem uppstår. Jag kan sammanfatta deras individuella men sammanställande åsikter med att det viktigaste är att lyckas bibehålla den sociala harmonin inom bygden, för att på detta sätt förhindra att större problem uppstår. För att lyckas med att bibehålla den sociala harmonin säger Erik att de sociala verksamheterna som har varit framträdande i bygden ända sedan han kom, och som sedermera intensifierats ytterligare, är väldigt viktiga. Börje pratade om de risker som finns om man inte jobbar aktivt med sociala aktiviteter. Enligt honom finns det en risk att det uppstår låsta lägen i olika frågor, som vidare kan leda till lägerbildning, som i sin tur kan leda till splittring och konflikter.

En viktig ingrediens i föreningen för att motverka detta är enligt Börje att man jobbar för, vad han kallar en ”ökad delaktighet på fri vilja”. Börje fortsätter med sina kloka och genomtänkta kommentarer, så som den vad det gäller samarbeten, han säger att ”det tar lång tid att bygga upp en samverkan som sedan kan förstöras på 15 min”. Han fortsätter med att poängtera att det är viktigt att försöka ha en så öppen dialog som möjligt för att motverka felstegen. Det är enligt Börje väldigt viktigt att man är ödmjuk inför åsiktsskillnader som alltid finns, på det sättet tror han att svårigheterna går att lösa, även om man som han säger måste acceptera att det ofta tar tid.

Tommy i Åloppe säger med anledning av hur man bäst undviker konflikter ”att man ska aldrig snacka skit om varandra, alla har någon god sida.” Tommy fortsätter att berätta om hur man var van att samarbeta långt innan den ekonomiska föreningen uppstod. De var vanligt att samarbeta kring t.ex. maskiner och då gällde det minsann att man fick se till att man höll sams. På den tiden var en större del av arbetssysslorna också värdefulla sociala mötesplatser, vilket i dagens samhälle är mindre vanligt säger Tommy. De sociala aktiviteterna fick ett rejält uppsving i samband med gröna vågen i början av 70-talet då många flyttade in till Åloppe. Det var i samma vända som kommunen ville sälja byns skola. Då beslöt byinnevånarna sig för att bilda ett byalag som efter bildandet köpte skolan. Inga berättar att byalaget består utav 35-40 hushåll och att det varit konstant de senaste 20 åren. Alla i byn är automatiskt medlemmar. Även om vissa i byn under längre perioder utav olika anledningar inte ansluter sig till de aktiviteter som annonseras ut ”så brukar de komma med igen så småningom”. Att vissa väljer att avstå från den sociala verksamheten under vissa perioder är inte så konstigt tycker Tommy, han säger att en del ”flyttar ut på landet för att få vara i fred”. Idag finns en ny gemensam samlingslokal för fester och andra byaktiviteter. Den är iordningställd på övervåningen i anslutning till den nybyggda förädlingslokalen som Åloppe ekonomiska kretsloppsförening lyckats konstruera.

3.3. Platsrelaterad gemenskap

De olika sociala verksamheterna har get Hulta- och Åloppebygdens innevånare möjligheter att träffas och umgås, vilket skapat gemensamma referenser beträffande hur bygden fungerar socialt, ekonomiskt, och politiskt. Detta leder till att man skapar en, vad Berglund (1998) beskriver som en platsrelaterad gemenskap. Antagligen tyder ökningen av Hultabygdens innevånarantal på att det finns en, för innevånarna omtyckt gemenskap som gör att folk stannar och att nya människor flyttar in till bygden. Vad det gäller Åloppebygden, så har liknande mellanbygder i Uppland sett en successiv avbefolkning till förmån för närliggande storstäder så som Uppsala och Stockholm, medan antalet innevånare i Åloppe varit relativt konstant, vilket också kan tyda på att det finns en fungerande gemenskap. Berglund (1998) påpekar vidare att en platsrelaterad gemenskap är nödvändig för att lyckas med ett dynamiskt lokalt utvecklingsarbete. Detta utvecklingsarbete påbörjas under förutsättningar att bygden upplever ett behov av gemensam handling.

3.4 Behov av gemensam handling

Berglund (1998) beskriver i sitt arbete med lokala utvecklingsgrupper att det krävs ett gemensamt upplevt behov i bygden, för att behoven ska övergå till lokalt deltagande. Studier visar att hotsituationer, platsrelaterade gemenskaper, tillgång till resurser och initiativ från omvärlden fyller viktiga funktioner i upptakten till lokala gemensamma utvecklingsarbeten.

Vid besöket i Hultabygden nämndes vid flera tillfällen att det fanns ett behov av en utökad social gemenskap och ett behov av att bättre vårda miljön. Under intervjuerna framkom att det funnits en känsla som skulle kunna beskrivas som en känsla av hot, Erik sa t.ex. att ”ville man få någonting gjort fick man göra det själv”, det kan tolkas som att känslan av att vara utsatt och hotad övergick sedermera till en konstruktiv gemensam handling. Tillgång till resurser fanns bl.a. i form av engagerade byinnevånare och naturresurser så som skog och mark. Några större initiativ från omvärlden i inledningsskedet fanns inte, däremot uppkom det initiativ från omvärlden i senare skeden.

I Åloppe framkom också att det fanns ett behov av att kunna göra större insatser för miljön. Tommy säger att det finns ett behov av att skapa en god miljö, där man reser mindre och därmed uppnår ett bättre kvalitetsutnyttjande av tiden. Han säger också att det finns ett växande behov av en god äldrevård och här tror han att det finns en stor potential när ”de många 40-talisterna kommer upp i åren”. Äldreboendet skulle också kunna kombineras med barnpassning, men en så länge är det bara några av de många idéer som finns, men som i själva verket utgör reella möjligheter till att möta de uttalade behoven i bygden. Efter det att visionen var uttalad, har stöden utifrån, haft stor betydelse. Inga berättar att en högst bidragande orsak till att det idag är så pass bra uppslutning i bygden är den hjälp man fick från Sveriges lantbruksuniversitets avdelning för informationslära. Frågan som man tillsammans tog upp var hur man skulle utveckla visionen till att omfatta hela byn så att alla skulle känna sig delaktiga. Man formulerade en gemensam målbild och olika arbetsgrupper inom byn bildades. Åloppe ekonomiska kretsloppsförening har också fått ekonomiska bidrag från kommun, länsstyrelsen, jordbruksverket och EU-programmet.

Till skillnad från Hultabygden, verkar den ekonomiska drivkraften vara mer framträdande i Åloppe. Tommy säger angående bygdens sociala aktiviteter att ”tack vare umgänget har samverkan mellan bönder börjat”. Han säger att det har uppkommit under en tid då också de ekonomiska behoven har gjort det nödvändigt. Idag samarbetar Tommy och Inga med en grannbonde genom ett samägt aktiebolag. Aktiebolaget arrenderar; Tommy, Inga och grannens mark, medan ladugårdarna och inventarierna hyrs av aktiebolaget. Skogen ligger dock utanför aktiebolaget och sköts istället av var och en, precis som innan. Tommy påpekar att bolagets medlemmar är väldigt olika som personer men fungerar ändå bra tillsammans i aktiebolaget. Inga tror att det i dessa sammanhang är viktigt att dela upp ansvarsområden och arbetssysslor. Aktiebolaget producerar ekologisk mat, precis som merparten av de andra bönderna i Åloppe. Ett gemensamt behov som Åloppes ekologiska matproducenter har, är att få ut det mervärde som uppkommer vid ekologisk produktion. Dåvarande bondekooperativet Farmek, lyckades inte med detta enligt Tommy. De lokala lantbrukarna i Åloppe tog då sakerna i sina egna händer och bildade ett eget lokalt bondekooperativ (ekonomisk förening). Bildandet av mindre bondekooperativ är någonting som Johansson (2000), på Västmanlands Kooperativa Utvecklingscentrum, förutspår bli allt vanligare.

Enligt Johansson (2000) har många bondekooperativ blivit för stora, då medlemmarna ”slutar känna att man som medlem har en röst”. Deltagande i beslutsprocesser kan ske på många olika nivåer. En låg nivå är där bonden är inbjuden till möten men där han eller hon inte känner sig kunna påverka, de är egentligen med för att lättare kunna manipuleras utifrån de människor eller grupper av människor som har den reella makten att på egen hand bestämma hur de slutliga besluten ska se ut. En betydligt högre nivå skulle kunna karakteriseras av att bonden själv har möjligheter att ta egna initiativ, oberoende av utomstående, för att påverka och utforma de beslut som till så stor grad påverkar hans eller hennes vardag. Jag tror att många bönder känner att de finner sig någonstans där emellan, i ett vakuum där de i och för sig officiellt kan vara med och påverka i ”demokratiska” organisationer så som t.ex. LRF och böndernas ”större” ekonomiska föreningar, men där den reella möjligheten att kunna påverka sin egen situation är minimal. Johansson (2000) nämner att i vissa fall kanske den övre gränsen av vad ett kooperativ klarar av i form av antalet medlemmar kan ligga mellan 35-40 medlemmar.

Ett annat behov som fanns i Åloppebygden men som inte verkade vara speciellt uttalat när diskussionerna om en ekonomisk förening sköt fart, var önskan om att oftare kunna arbeta tillsammans med andra byinnevånare. Idag sker det ofta, mycket tack vare de egna förädlingshuset. Detta är någonting som upplevs som väldigt positivt säger både Inga och Tommy.

3.5 Lokalt deltagande

Tack vare de sociala aktiviteterna som hade skapat en gemenskap, valde innevånarna i Hulta- och Åloppebygden att engagerade sig när man plötsligt upplevde ett behov av att agera gemensamt. Utan denna gemenskap, hade man antingen passivt låtit hoten om att; förlora bystugan, inte få ett rättvist pris för matprodukterna eller hoten om en försämrad miljö bli verklighet, eller alternativt hade enskilda individer individuellt kämpat emot tills krafterna tagit slut.

God utveckling tycker jag kännetecknas av ekologisk och social uthållighet. Att detta ska uppnås är man överens om, men hur det ska uppnås är man inte överens om. En utav många viktiga innehåll i begreppet social uthållighet tycker jag är ”demokrati i vardagen”, eller lokalt deltagande. Lokalt deltagande kan vara människorna i Hulta- och Åloppebygden som engagerar sig för bygdens öde och som själva tar initiativ för att lösa sina problem. Ett exempel på försvagandet av demokratin i vardagen är de inskränkta möjligheterna, som många bönder idag upplever att de har vad det gäller att delta och påverka beslutprocesser som tas och som påverkar deras relation till den mark de dagligen brukar och önskar vårda.

För att bättre förstå aspekten lokalt deltagande, så som ”demokrati i vardagen”, anammar jag insikten att historisk kunskap hjälper oss att förstå nutiden och att historisk kunskap fungerar som en plattform för framtidens bygge (Bygderörelsen,1998). Innan vi går tillbaks till 1950-talet är det på sin plats att beskriva och åtskilja de ofta återkommande begreppen landsbygd och glesbygd. Enligt Glesbygdsverket (1997), kännetecknas glesbygd utav att innevånarna bor på ett betydande avstånd från större orter, arbetsplatser och samhällsservice, medan landsbygden kännetecknas av liknande omständigheter som i glesbygden, undantaget att avstånden till större orter, arbetsplatser och samhällsservice är kortare än vad det är i glesbygden.

Från 1950-talet och framåt har svenskarna sett en omvandling av deras land; då en stor del av landsbygden har förvandlats till glesbygd. Detta som ett resultat av att befolkningen i dessa områden minskade med ungefär 50% mellan 1950 och 1980. Då det var mest unga människor som flyttade iväg från landsbygden, blev åldersfördelningen ojämn hos de som beslöt sig för att stanna kvar, vilket på 1980-talet ledde till en ytterligare minskning av befolkningen. Mekaniseringen inom jordbruket, bilismens expansion och introduktionen av televisionen var de tre viktigaste faktorerna till att levnadsförhållandena på lands- och glesbygden förändrades. Den största påverkan av dessa tre hade dock mekaniseringen av jordbrukssektorn (Bygderörelsen, 1998; Isacson, 1997).

Fortfarande på 1950-talet fanns en känsla av solidaritet bland innevånarna i det flesta av de lokala svenska samhällena. Uppfattningen av att man hade ett bra socialt liv var också väl utbredd. En av anledningarna till detta, var den höga nivån av ekonomisk samverkan som var vanlig mellan medlemmar av samma lokalsamhälle och som hade ett högt socialt värde. Mycket samverkan skedde runt t.ex. jordbruksmaskiner, kvarnar

och sågverk. De flesta av de dagligt förekommande besluten som berörde lokalsamhället togs av dem själva. Men det var också en hög nivå av lokalt deltagande i beslutsfattande som rörde utbildning, kollektivtransport och andra frågor på kommunal nivå. Det var också ett ansevärt antal lokalt invalda representanter inom de politiska systemen (Andersson Flygare, 1997; Bygderörelsen, 1998; Söderberg, 1995).

De svenska lantbruket före 1960-talet, kännetecknades utav småskaliga, arbetsintensiva, biologiskt mångfaldiga och nära självhushållande system där samspelet mellan de sociala och ekologiska systemen var högt utvecklade. Dessa sociala och agroekologiska system samutvecklade sig gradvis mot storskaliga, mekaniserade, energi-intensiva, biologiskt enfaldiga och kommersiella lantbruk, där samspelet bygde på handel med externa intressenter. Denna samutvecklings process gjorde till en början ett blygt framträdande under 1920-talet, men efter andra världskriget, började processen att accelerera (Andersson Flygare, 1997; Bygderörelsen, 1998; Fogelfors, 1997; Isacson, 1997; Myrdal, 1997; Norrman, 1997; Söderberg, 1995). Norgaard (1994) beskriver en företeelse som är relevant för svenskt lantbruk. Det är hur samspelet i de moderna lantbruket är understött utav komplexa system av utsädes- och agrokemiska industrier. Ett behov skapades. Ett behov av att statliga institutioner skulle generera och sprida kunskap, reglera marknader, subventionera kapital, begränsa de negativa effekterna av de nya anpassningarna och kontrollera vilken inverkan anpassningarna har på miljön och den allmänna välfärden. Norgaard (1994) ser denna utveckling som en "samutvecklings process" mellan kunskap, värderingar, organisation, teknologi och miljön. Costanza o.a., (1997) åskådliggör sambanden på ett tydligt sätt, genom att belysa processen runt brukandet av bekämpningsmedel mot skadeinsekter. Användandet av bekämpningsmedel framkallar resistens och vidare andra vågens skadeingrepp. Detta kräver i sin tur nya bekämpningsmedel och nya tankebanor kring skadekontroll. Skadeinsekterna, produktionen av bekämpningsmedel, formella och icke formella regler, förståelsen av bekämpningsmedel, och värderingar kring kemikalier i vår miljö, indikerar alla en otroligt snabb samutveckling under andra hälften av 1900-talet. Under denna samutvecklingsprocess ledde den tekniska utvecklingen till att det upplevda behovet av samarbete i de lokala samhället minskade. Detta i sin tur resulterade i förändringar av deras sociala verksamheter. Med detta förändrades också värderingar och normer. Känslan av solidaritet bland innevånarna i det lokala samhället och uppfattningen av att man hade ett bra socialt liv fick en rejäl törn (Bygderörelsen, 1998).

Det var den svenska statens ingripande som låg bakom den ökade mekaniseringen. Det man ville uppnå var en ökad välfärd. Staten lockade innevånarna i jordbruksbygderna att flytta in till städerna, där man efterfrågade arbetskraft till de växande industrierna. Efter andra världskriget intervenserade staten allt oftare i de sociala och ekonomiska processerna. Ett annat mål, förutom att höja välfärden, var att öka jämställdheten mellan alla hushåll vad det gällde inkomster, tillgång till utbildning, hälsovård, etc. Endast en stark stat med kontroll över de mesta av resurserna kunde klara av att omfördela välfärden och i mitten av 1980-talet omfördelade den svenska staten 53% av inkomstskillnaderna (mer än alla andra europeiska länder). En av sidoeffekterna av välfärdspolitikerna var dock den att de lokala egna initiativen och de egna ansvarstagandet minskade under hela 60-, 70-, och 80-talet i de svenska samhället. Allt fler initiativ från den offentliga sektorn tog successivt över verksamheter som tidigare hade sköts av lokala organisationer och frivilligt arbete (Fogelfors, 1997; Isacson, 1997; Norrman, 1997; Söderbaum, 2000; Westholm, 1999).

Medan de egna initiativen och de egna ansvarstagandet minskade i de lokala samhället, ökade komplexiteten i de svenska samhällssystemen. Under den här tiden blev medborgarna beroende av staten och staten blev beroende av expertisen. Under årtionden gjorde svenska myndigheter anspråk på att veta; de effektivaste sättet att bruka naturresurser på, de bästa byggnadsmetoderna, hur man bäst värnar omsorgen av barn och äldre, etc. Westhom (1999) beskriver vidare hur föreställningen om att ökad kunskap om naturen och samhället leder till bättre kontroll och bättre möjligheter att styra händelseförloppen efter hand har ersatts av insikten att ökad kunskap leder till ökad osäkerhet. Fokuseringen på specialisering och det ökade behovet av komplicerad fackkunskap har under de senaste årtionden framtvingat en stadig, men nödvändig reträtt från de idealiska samhället. Ett idealiskt samhälle, som är demokratiskt i sin grund och som består utav jämlikt bildade innevånare, alla av dem fullt kvalificerade att förstå alla dimensioner inom vartenda område. Med (a) ett allt mer komplicerat beslutsfattande, (b) en nedgång i antalet kommuner från 2500 till mindre än 300 på 20 år och (c) en motsvarande nedgång i antalet lokalt valda representanter i de politiska systemen, har sammantaget lett till att nivån av lokalt deltagande i beslutsfattningsprocesser på den svenska lands- och glesbygden drastiskt har minskat (Bygderörelsen, 1998; Herlitz, 2000; Westholm, 1999).

Ett sätt att definiera olika nivåer av lokalt deltagande i beslutsfattningsprocesser är att använda sig av Arnstein's "deltagande-stege", först publicerad 1969. Deltagande-stegen nedan, se figur 2., är en variation av Arnstein's modell. Stegen illustrerar olika nivåer av lokalt deltagande i beslutsfattningsprocesser. Naturligtvis är stegen en förenkling av verkligheten och har sina begränsningar. En av begränsningarna är att den behandlar olika maktgrupperingar som homogena grupper, medan i själva verket varje grupp består av en stor mängd olika ståndpunkter och konkurrerande intressen. Arnstein (1971) rättfärdigar användandet av denna förenklade modell med att grupper av människor i realiteten varseblir andra som homogena grupper. T.ex. så ser makthavarna "dom" med mindre makt som ett "stort hav av människor", med liten förståelse av de klasskillnader som faktiskt finns inom just den gruppen. Emellertid hjälper deltagande-stegen till att illustrera poängen som så många har missat – att det är stora skillnader mellan olika nivåer av deltagande.

Figur 2. En beskrivning av lokalt deltagande: hur människor deltar i beslutsfattningsprocesser (Hobley, 1996).

Nivå av lokalt deltagande	Kännetecken för de olika kategorierna
1. Manipulativt deltagande	Valda representanters deltagande, i styrelser och nämnder är ett tomt prål, då de i själva verket inte har någon makt.
2. Passivt deltagande	Folk deltar genom att bli informerade av vad som redan bestäms eller vad som redan genomförts. Det omfattar ensidiga tillkännagivanden av en administration som inte bryr sig i folkets respons. Informationen som gått ut tillhör endast externa fackmän.
3. Deltagande genom rådfrågande	Folk deltar genom att bli rådfrågade eller genom att svara på frågor. Externa ombud definierar problemen, bestämmer hur informationsinsamlingen ska gå till. På detta sätt kontrollerar de

	analysen. En sådan rådfrågande process inbegriper inte att man involverar folket i själva beslutsfattandet och fackmenen är inte tvungna att inkludera folkets uppfattning.
4. Deltagande genom uppmuntran	Människor deltar genom att bidra med resurser, t.ex. arbetskraft. Som motprestation får man pengar, mat eller annan materiell uppmuntran. T.ex. kan bönder bidra med mark och arbetskraft, medan de varken är involverade i experimenten eller i kunskapsprocesserna. Detta kallar man vanligtvis för deltagande, trots att bönderna inte har intresse av att vidareutveckla tekniken efter det att motprestationerna upphör.
5. Funktionellt deltagande	Lokalt deltagande ses av externa institutioner som viktigt för att uppnå mål och för att reducera kostnader. Människor kan tänkas delta genom att forma grupper för att möta förutbestämda objektiv i samband med ett projekt. I detta deltagande kan en ömsesidig påverkan och ett delat beslutsfattande förekomma, men vanligtvis uppstår det endast efter det att stora beslut redan tagits av externa ombud. I sämsta fall kan fortfarande den lokala befolkningen användas i processen bara för att tjäna externa mål.
6. Deltagande under samverkan	Människor deltar i gemensamma analyser, utvecklar handlingsplaner och bildar eller förstärker lokala institutioner. Lokalt deltagande ses som en rättighet, inte bara ett sätt att uppnå mål. Processen involverar tvärvetenskapliga metoder från olika perspektiv och använder sig av systematiska och strukturerade lärande-processer. Allteftersom grupper tar kontroll över lokala beslut och avgör vilka resurser som är tillgängliga, har de ett intresse av att vårda uppkomna sammansättningar och tillämpningar.
7. Självstyrande	Oberoende av externa institutioner, deltar människor genom egna initiativ för att ändra på system. De utvecklar kontakter med externa institutioner för att få hjälp med resurser och tekniska råd som behövs, men de bibehåller kontrollen över hur resurserna används. Självstyrande kan snabbare spridas om statliga myndigheter och enskilda organisationer erbjuder ett legitimerat stödprogram. Värt att poängtera är att ett ökat självstyre i sig, inte automatiskt leder till en rättvis fördelning av makt och välfärd.

I enlighet med den studerade litteraturen, var flertalet av de lokala samhällena i Sveriges lands- och glesbygd på 1950-talet på nivå 7, "självstyrande". Tre årtionden senare var de flesta av lokalsamhällena på nivå 3, "deltagande genom rådfrågande"

Under den här perioden av ineffektiv "deltagande genom rådfrågande" växte i många lokalsamhällen insikten av att om de vill få någonting gjort måste de göra de på egen hand. Detta resulterade i en betydande tillväxt av lokala utvecklingsgrupper (Havnevik och Malmer, 1998). 1992 var ungefär 1500 grupper registrerade (Westholm, 1999) och sju år senare fanns det 3900 aktiva utvecklingsgrupper (Bygderörelsen, 2000), där bl.a. Hulta- och Åloppebygdens utvecklingsgrupper var inräknade. Svenska institutet för regional forskning beskriver och analyserar de lokala utvecklingsgrupperna som bl.a. visar att 95 procent av de lokala utvecklingsgrupperna är juridiska personer (vanligast ekonomiska- eller ideella föreningar). Som juridisk person har de laglig rätt att skriva kontrakt, driva företagsverksamhet, ta lån, anställa personal, etc. I deras dagliga arbete

har de lyckas att producera gemensamma varor och tjänster för bygden. De har förmått att; utveckla lokal infrastruktur, förstärka den kulturella och kollektiva identiteten, förbättra djur och växt biotoper, öka miljömedvetandet, etc. (Herlitz,1998). En maktförstärkning på lokal nivå som beskrivits ovan är enligt Ward (1996) nödvändig för att åstadkomma en uthållig relation till naturen. Decentraliseringen av de ekonomiska, sociala och politiska livet, så som exempelvis skett i Hulta- och Åloppebygden, kommer enligt Ward (1996), successivt leda till en förändring av människors medvetenhet. En förändring mot en fullständigare medvetenhet om de ekologiska sambanden, där människan inte är överordnad allt annat utan utgör en väsentlig del utav naturen. Genom en ökad förståelse och identifiering med människans omgivning, kommer individer bättre känna igen den ekologiska miljön, dess begränsningar och till vilken grad naturen uthålligt kan användas för att tillfredsställa mänskliga behov.

Vad de lokala utvecklingsgrupperna lyckats producera i form av gemensamma varor och tjänster, beror till stor del på den frivilliga och obetalda arbetsinsats som bygdens folk har lagt ner. De är också vanligt att bygdemedlemmarna satar eget kapital i olika ekonomiska föreningar med huvudmålet, ”för bygdens bästa”. Det är just detta som skiljer lokala utvecklings grupper ifrån många andra organisationer; målsättningen att förbättra livsvillkoren för alla i bygden. På än del ställen har de lokala utvecklingsgrupperna utvecklats till att utgöra en fjärde nivå i de demokratiska systemet. Denna fjärde nivå av beslutsfattande och planering är ett bra komplement till tredje nivån (kommunen), andra nivån (län/region) och den nationella nivån (Herlitz, 1998). Berglund (1998) poängterar att platsrelaterad gemenskap, som är resultatet av de lokala utvecklingsgruppernas verksamheter, är en nödvändig förutsättning för att lyckas åstadkomma en platsrelaterad demokratiseringsprocess. Herlitz (2000) har en hypotes som går ut på att den ”demokratiska nedrustning” som nådde sin kulmen vid kommunsammanslagningarna, var en förutsättning för att något nytt inom ett befintligt system skulle kunna växa fram. En viktig aspekt är att alla dessa lokala utvecklingsgrupper är väldigt skiftande beroende på bygdens specifika förutsättningar (Berglund, 1989). Därmed bör också poängteras att det inte är alla lokala utvecklingsgrupper som prioriterar miljöarbetet så högt som man gör i Hulta- och Åloppebygden.

Max-Neef (1992) betonar vikten av att skapa förutsättningar för platsrelaterade demokratiseringsprocesser. Förutsättningar där folket känner att dom är framtidens huvudpersoner är ett viktigt kriterium. Om folket ska bli huvudpersoner i utvecklingen, måste både mångfalden och självbestämmanderätten i deras verksamhetsområden respekteras. Han säger vidare att en lyckad transformation, från människan som objekt (som berörs av handlingen), till människan som subjekt (den som utför handlingen) är helt beroende av systemets storlek. Detta skulle betyda att ett ”verkligt” lokalt deltagande av människor i stora, komplexa system, som är hierarkiskt organiserade och där beslut rör sig uppifrån och ner i själva verket är omöjligt.

Dagens allmänna utveckling i Sverige går mot en högre nivå av lokalt deltagande. Politiska organ, så som regeringsministerier, länsstyrelser, kommuner, etc. kan inte längre basera deras beslut enbart på ”expertisens” kunskap. Därför har det blivit allt vanligare att politiska organ samarbetar och söker samförstånd med lokalsamhällets olika aktörer. ”Deltagande under samverkan” (nivå 6) - så som ”partnerskapsbyggande” är någonting som ses som allt mer accepterat och önskvärt (Westholm, 1999). Exempler från de 3900 lokala utvecklingsgrupperna i Sverige indikerar en

utbredd önskan om att uppnå en högre nivå av lokalt deltagande på nationell, läns och kommunal nivå. Dock har de flesta av de lokala utvecklingsgrupperna, inklusive Hulta- och Åloppebygdens utvecklingsgrupper redan tagit de stora stegen till nivå 7, "självstyrande"; där människor genom egna initiativ, deltar oberoende av externa institutioner för att ändra på system. Där de utvecklar kontakter med externa institutioner för att få hjälp med resurser och tekniska råd som behövs, men där de bibehåller kontrollen över hur resurserna används (Bygderörelsen, 2000; Havnevik and Malmer, 1998; Herlitz, 1998; Herlitz, 2000; Westholm, 1999).

Hulta- och Åloppebygdens arbete tycker jag är ett levande exempel på hur man aktivt lyckats skapa nya villkor för att uppfylla sina mål, istället för att anpassa sig till det för dagen rådande läget. Detta lyckas de med under förhållanden som passar in på Westholms (1996) "osäkerhetstes". Osäkerhetstesens har växt fram i dagens samhälle där större och allt oftare förekommande svängningar uppstår. Svängningar orsakade av främst ekonomiska makter som både lantbrukaren och landsbygdsbon inte känner att man har en möjlighet att påverka. Detta leder bl.a. till att det blir extra svårt att planera och uppfylla uppsatta mål under rådande osäkra förhållanden. Att man i Hulta- och Åloppebygden ändå lyckats så pass bra, tror jag delvis kan bero på att man tack vare sociala aktiviteter skapat en gemensam plattform som sedermera utvecklat en lokal institution. En institution bestående av formella och icke formella regler, värderingar och normer som formar människors samspel med sin omgivning. Tack vare ett målmedvetet arbete tror jag en lokal institution vuxit fram som till motsats till institutioner inom de flesta politiska organ och offentliga förvaltningar har en starkare förankring till den lokala platsen. En fördel med en sådan lokal institution är att det finns bättre förutsättningar att delta och ha inflytandemakt över beslut som påverkar individen i dennes dagliga tillvaro. Det ska dock poängteras att en högre grad av demokrati är ingen självklarhet ens i en lokal institution, utan demokratin tror jag är som den värmande elden i ett kallt nordiskt land, det är en eld som ständigt måste ha nytt bränsle, en eld som måste ha beskydd från de starka vindar som blåser och vars uppsåt är att blåsa ut elden.

Bränslet som håller liv i demokratin kan exempelvis vara sociala aktiviteter. Här utgör Hultabygden ett gott exempel. Enligt både Börje och Erik har antalet medlemmar i Hultabygdens kretsloppsförening i och för sig varit ganska konstant, men medlemmarnas engagemang i kretsloppsföreningen har intensifierats med tiden. Indikationen är den att flera olika sociala aktiviteter arrangeras, där fler människor deltar vid varje enskild aktivitet. En annan indikator på ett djupare engagemang är att fler medlemmar producerar idag matvaror dels för sig själva men också till försäljning till andra byinnevånare. Här kan göras en intressant jämförelse med Berglund (1998) som jag tycker helt riktigt påstår att "den kollektiva handlingen för det gemensamma bästa" ständigt behöver försvaras. Intressant i detta sammanhang är hennes resonemang om de aktörer i det lokala utvecklingsarbetet som utvecklar strategier för att åstadkomma en individualiserad och marknadsorienterad lokal utveckling. Det är lätt att tolka med utgångspunkt från Berglunds (1998) fortsatta resonemang, att marknadsorienterad lokal utveckling nödvändigtvis leder till en individualisering. Detta håller jag inte med om. Både Hulta- och Åloppebygdens arbete tycker jag utgör ett bra exempel på hur producenter och konsumenter, organiserade tillsammans; är del i en lokal marknad, stödjer den gemensamma identiteten och som dessutom arbetar för en uthållig utveckling. Men säkerligen är Berglunds (1998) varningens finger befogad vad det gäller risken med att den gemensamma plattformen, eller "vi-känslan" försvagas om

de individuella, oftast ekonomiska intressena, börjar ta allt för stort utrymme. Alltför starka individuella ekonomiska intressen är ett hot mot "vi-känslan" och mot demokratin såsom den starka vinden är ett hot för den värmande elden.

Hjern (1996) ser närvaron av "vi-känslan" som en förutsättning för demokrati. För att en politisk enhet, må vara EU, den svenska staten, en region, kommun eller en bygd, ska äga politisk legitimitet fordras att samhällsmedlemmarna känner denna "vi-känsla". Utöver detta måste var och en känna sig som en del utav "sin politiska lokal". Att uppleva sig själv som en del i den politiska lokalen uppkommer enligt Hjern genom att vara delaktig i kulturella och politiska aktiviteter. Han beskriver vidare hur den svenska staten bitit sig fast vid makten och hur det kontrollerat vad som händer ute i bygderna. För att behålla kontrollen har de svenska samhället likriktats, detta har skett genom att låta Fordismen ("effektivisering framförallt") slå rot i de flesta offentliga myndigheter. Den Svenska glesbygdspolitikerna är någonting som hängt kvar sedan tiden då storföretagen ägdes till större del av staten och där staten skötte omfördelningen av kapital och sysselsättning till hela Sverige. Här var nationalekonomi och byråkrati två viktiga inslag för att göra detta möjligt. Men Hjern påpekar att staten alltid varit dålig på att hålla liv i demokratiseringen och att man inte kan köpa en demokratisering. Under årens gång har den svenska staten alltmer tappat sin politiska legitimitet och situationen blir inte bättre av att tjänstemännen i maktens boningar (som kanske inte lyckats skaffa sig god förankring på hemmaplan) sett chansen i EU's nya regionspolitik. By-politik har inte varit en välsedd förekomst i de Svenska samhället, dels på grund av en utbredd rädsla från makthavarnas sida att de ska skapa kaos och att de kommer att tappa inflytande och makt. Men det är på bygdenivå påpekar Hjern som möjligheterna till att bygga upp "vi-känslan" finns och därmed riktig demokrati. Anledningen till att man utstuderat bortsett från demokratin är enligt Hjern möjligheterna att effektivisera ytterligare. På många håll har en kortsiktig effektivisering erhållits men den politiska legitimiteten har försvagats

3.6 Kooperativ förmåga

En ökad grad av lokalt deltagande, både i beslutsprocessen och i de praktiska arbetet genererar socialt kapital. Socialt kapital kan ses som kooperativ förmåga som bl.a. leder till att man lättare kan dra nytta av sociala strukturer som finns i en bygd. Bryntesson och Mann (1998) förklarar socialt kapital med att det är "människornas förmåga att samarbeta och att ta ansvar för sig själva och för varandra".

Efter att ha tillbringat två dagar i Hulta- och Åloppebygden, vågar jag påstå att vad man faktiskt gör inom föreningarna är att man inte bara tar ansvar för sig själva och för varandra, utan man tar dessutom ett gemensamt ansvar för att försöka ge tillbaka till jorden det man en gång tagit. Som alltid är det naturligtvis vissa i en bygd som väljer att stå utanför samarbeten, men vilka är egentligen anledningarna till detta valda utanförskap? För Hultabygdens del är det enligt både Börje och Erik olika anledningar, en del tycker att de är för gamla medan en del tycker de är för unga, men det påpekar att det är ingen som är emot föreningens aktiviteter i sig. När jag frågar vad man kan göra för att locka till sig de som inte är engagerade i dag så svarar Börje med att det bästa är att föregå med gott exempel. Om någon vågar göra det själv och visa att det går istället för att börja som ett kollektiv, så gör det att fler blir intresserade att dels starta egna initiativ och dels att fler vågar samarbeta med andra. "Hellre Kooperation en kollektiv", säger Börje. Tommy i Åloppebygden tycker att det är viktigt att alltid hålla dörrarna

öppna, då många antagligen kommer att hänga på successivt. Tommy säger också att ”olika människor finner olika intressen för att gå med”.

Det är vanligt att blanda ihop företeelserna Kooperation och Kollektiv. Enligt uppslagsverken står Kooperation (latin), för samarbete, samverkan, en form av ekonomisk verksamhet som bedrivs av s.k. kooperativa föreningar och företag. Man skiljer mellan de båda huvudtyperna konsumentkooperation och producentkooperation. Konsumentkooperationer kan även innefatta producerande verksamhet, vilket emellertid inte behöver drivas kooperativt utan kan vara organiserad som t.ex. aktieföretag (Bra böckers lexikon, 1978; Nationalencyklopedin, 2001,b). Kollektiv (latin), står för, sammanfattande, gemensam, som gäller flera; grupp som har något gemensamt. Jordbruk som ägs och sköts gemensamt av flera (Bra böckers lexikon, 1978; Prismas uppslagsbok, 1996). Kollektiv och kollektivism i sin tur förbinds främst med socialistiska strävanden att centralt kontrollera samhällets resurser av olika slag (Nationalencyklopedin, 2001,c). Börje i Hultabygden ser en ökad risk för konflikter i kollektiv så som i kollektiva slakthus, dvs. kollektiv där flera individer äger och sköter slakthuset gemensamt. Detta till skillnad från ett kooperativt slakthus där bönderna i och för sig kan vara delägare men där de nödvändigtvis inte måste dela på arbetsbördan.

Det är den kooperativa iden som både Hulta- och Åloppebygden anammat. Man praktiserar dock den kooperativa iden under olika former. I Hultabygden har man valt en kooperationsform som kännetecknas utav små eller inga ekonomiska insatser till den gemensamma ideella föreningen. Trots små eller inga ekonomiska insatser, bedrivs en ekonomisk verksamhet genom att utbyte av tjänster och produkter förekommer. En av samarbetena som årligen återkommer är den runt potatisodlingen. Börje berättar att intresserade bybor får beställa (abonnera mot betalning) valfritt antal rader potatis av honom. Konsumenten får själv rensa ogräs och ta upp potatisen, resten sköter Börje. Genom ett sådant ”potatisabonnemang” delar konsumenter och producenter på ansvar, kostnader och risker förknippade med odlingen. För mer information om olika varianter på abonnemangsidan, se Groh och McFadden (2000). I Åloppebygden har man valt en kooperationsform som karakteriseras utav obligatoriska, ekonomiska insatser till den gemensamma ekonomiska föreningen. För att komma med, kräver Åloppe ekonomiska kretsloppsförening 1000 kronor per medlem. Enligt Tommy bestämde de sig för ett relativt högt belopp så att man på detta sätt kunde försäkra sig om att ”de som går med har ett reellt intresse”. Här bör dock åter poängteras att i Åloppebygden kompletteras den ekonomiska föreningens verksamheter med byalagets mer sociala verksamheter.

Kooperationen definieras av Nilsson (1991) såsom (1) ekonomisk verksamhet, (2) för människors gemensamma behov, (3) ägd och styrd av människorna själva. Nilsson (1991) påpekar att kooperativ verksamhet är överlägsen, då det föreligger s.k. marknadsmisslyckanden och planmisslyckanden. Här kommer jag dock endast ta upp ett exempel på marknadsmisslyckanden, nämligen marknadens misslyckande att producera allmänna nyttigheter i form av positiva miljöeffekter. Att jag tar upp denna aspekt beror på att den övergripande målsättningen i både Hulta- och Åloppebygdens kretsloppsföreningar är att verksamheten ska leda till en förstärkning av naturens självläkande förmåga. Detta lyckas man med, endast så länge de positiva miljöeffekterna av föreningarnas verksamhet är större än de negativa miljöeffekterna.

För att allmänna nyttigheter, såsom positiva miljöeffekter, ska klassificeras som allmänna nyttigheter, måste två kriterier uppfyllas. Det första är att det ska vara svårt

(eller orimligt dyrt) att förhindra att en ”utomstående” drar nytta av t.ex. bättre luft som uppkommer tack vare att exempelvis Åloppebygdens innevånare i framtiden kör bilarna på biogas, vars biogasanläggning kostat dem mycket pengar. Det andra kriteriet, är att den uppkomna allmänna nyttan kan konsumeras av flera personer samtidigt, utan att för den skull reducera nyttan för andra personer, t.ex. den uppkomna glädjen av att beskåda välskötta naturbetesmarker som Börje och Helen Johansson i Hultabygden håller öppna med hjälp av deras djur, trots att kostnaderna egentligen överstiger intäkterna (Thomson och Shoonmaker, 1997 & Ostrom et al., 1994). Själva bristerna i marknadsfunktionen kommer alltså i sin dager när den som producerar den allmännyttiga varan eller tjänsten inte kompenseras av de som nyttjar den. Tyvärr är det så att en individs handlande som påverkar allmänna nyttigheter negativt, ofta har en, för individen, endast marginell negativ effekt, vilket lätt leder till att individen inte tar ansvar för sitt agerande. Men om man slår ihop alla individers handlande och dess negativa effekter blir den totala påverkan stor. Vad som förvärrar saken är att det vid många tillfällen finns mycket att vinna för den enskilde individ när han eller hon vid samma tillfälle åsamkar allmänheten negativa effekter, dvs. för den enskilde individen är vinsten större än förlusten (Biel, 1998; Bromley, 1991; Ford Runge, 1992; Gibbs och Bromley, 1989; Nilsson, 1991) Enligt Hardin's ”tragedy of the commons” (1968) är den som inte tar sitt ansvar inför kollektivet en snyltare, eller en ”free riders”. I dessa fall krävs en ökad samverkan för att negativa effekterna ska åtgärdas. Personers handlingar kan även få positiva följder och här kan kooperationsformen bidra till att positiva allmännyttiga effekter uppnås (Biel, 1998; Nilsson, 1991). En anledning till att en kooperations aktiviteter kan påverka individers handlande i en positiv riktning, finner man i de värden, eller idéer och normer som kännetecknar och förstärks inom en fungerande kooperation (Biel, 1998; Nilsson, 1991). Nilsson (1991) beskriver nedanstående sju kooperationsnormer. Normen numer sju betecknas enligt Nilsson (1991) som ”sociala framsteg”, här i denna beskrivning kompletterar jag sociala framsteg med ekologiska framsteg. Detta enligt Johanssons, (2000) och Holmbergs, o.a., (1996) teorier som går ut på att ekologiska framsteg är på lång sikt outhålliga för både sociala framsteg och uthållig utveckling.

1. Gemensam ansvarighet, stark sammanhållning (solidaritet):

Kooperationens medlemmar mottager inte passivt företagets tjänster, utan de deltar aktivt i företagets produktion av tjänster åt dem. Tillsammans med andra medlemmar kan var och en förbättra sin egen och andras förhållanden, man ger och erhåller ömsesidig hjälp genom samverkan. Alla medlemmar idkar samhandel med företaget, och alla som bedriver handel med företaget är medlemmar. Denna dubbla relation, leder till en minskad risk för snyltarbeteenden eller ”free-rider” problem och ökar dessutom engagemanget i medlemskåren. Därmed blir den kooperativa organisationen mer effektiv. Det är viktigt att man verkligen arbetar för gemenskapens bästa, då man gått in som medlem i en gemenskap och tillsammans med andra satsat resurser för det gemensamma bästa. Föregagets möjligheter att bedriva en lyckad verksamhet främjas, ju starkare solidaritetsnormerna är, dvs. ju mera lojala medlemmarna är gentemot företaget och därmed mot varandra. Man kan planera mer långsiktigt; stabiliteten i verksamheten ökar; möjligheten att utnyttja stordriftsfördelar förbättras, osv. Sammantaget betyder detta att kostnaderna för varje enskild medlem minskar.

2. Demokrati:

För att styrningen av det kooperativa företaget ska bli effektivt, måste företaget kunna tillgodose medlemmarnas behov. Varje medlem måste kunna påverka företaget utifrån sina egna behov och förutsättningar, så att företaget bättre kan

planera styrandet av kooperativet för att på bästa möjliga sätt uppfylla medlemmarnas önskemål. Eftersom alla medlemmar är beroende av varandra och alla sålunda i princip har möjligheter att förstöra för andra, får alltså ingen ha orättvist stort inflytande. En orättvis fördelning av inflytandet får till följd att färre vill bli medlemmar och verksamheten får mindre omfång.

3. Ekonomisk effektivitet:

En förutsättning för att det kooperativa företaget ska kunna fungera tillfredsställande för medlemmarna är att det har en hög ekonomisk effektivitet (hög ekonomisk effektivitet, inbegriper för mig även rättvise- och uthållighetsaspekter, se vidare punkt 7). Effektiv anskaffning och avyttring av resurser samt effektiv användning av desamma betyder att företaget har större möjligheter att betjäna medlemmarna. En svag ekonomi leder till att medlemmarnas behov tillgodoses dåligt.

4. Frihet:

För att kunna fungera tillfredsställande för medlemmarna, måste den kooperativa organisationen vara oberoende av stat, olika handelspartners och andra organisationer i omgivningen. För att företaget ska kunna fungera för medlemmarnas bästa, är det dessa som ska styra organisationen och inte några utanförstående intressenter. De risker, som är förbundna med det kooperativa engagemanget, reduceras vanligtvis, om varje medlem har enkel möjlighet att inträda i och utträda ur föreningen. Hemström (2000) påpekar dock att det i Förenings Lagen står skrivet att en ekonomisk förening inte får vägra någon inträde som medlem om det inte finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet eller föreningens syfte eller annan orsak. En förening för producenter av jordbruksprodukter kan alltså vägra den som inte är jordbrukare att bli medlem, föreningens art utgör hinder i detta fall. Och om det i ett kooperativt daghem inte finns plats för ytterligare barn, sätter omfattningen av föreningens verksamhet stopp, och i ett daghem där föräldrarna samverkar på viss ideologisk grund kan den som inte omfattar samma ideologi hindras från att bli medlem.

5. Rättvisa:

Rättvisebegreppet inrymmer inte bara demokratiska värden, utan kanske framförallt behandlar rättvisebegreppet företagens behandling av medlemmarna i de funktionella utbytena. Funktionella utbyten inbegriper bl.a. medlemmarnas samhandel med företaget och avkastning på medlemsandelar. Grundprincipen är att medlemmarna ska erhålla utbyte av företagens verksamhet i förhållande till deras bidrag till företaget, dvs. samhandelns omfattning. För att medlemmarna ska förbli (bli) medlemmar krävs att de upplever att det finns en rättvis fördelning av resultaten av företagens verksamhet. Detta är inte synonymt med att alla får helt samma villkor, utan det kan mycket väl finnas vissa differentieringar. Differentieringar som är ekonomiskt, ekologiskt (egen anmärkning) och socialt motiverade. Till denna princip hör också att företaget ska betala en låg ränta på insatskapitalet, eller ingen ränta alls. Man är inte medlem i den kooperativa föreningen för att erhålla kapitalavkastning utan för att få olika funktionella behov tillfredsställda.

6. Osjälviskhet (altruism):

Altruism i detta sammanhang har två betydelser. För det första att medlemmar, då det lämnar föreningen, inte ska kunna få del i hela den förmögenhetstillväxt, som har skett i företaget under deras medlemskap. Företaget ska dock alltid ha en viss odelbar reservfond. För det andra innebär det att nya medlemmar, då de inträder i föreningen, inte ska behöva lösa in hela den förmögenhet, som finns i företaget vid inträdestillfället. Detta sammantaget ger en trygghet åt medlemmarna i och med att

föreningens chans att överleva ökar, i händelse av att medlemmar väljer att utträda. Medlemmars kostnader för att engagera sig i kooperativet minskar på detta sätt.

7. Sociala och ekologiska framsteg:

Förhållandet att kooperativa företag är resultatet av att medlemmar upplever marknads-/planmisslyckanden (planmisslyckanden relaterar till statliga fadäser) betyder att det kooperativa företaget har sociala- och/eller ekologiska målsättningar därjämte de ekonomiska målsättningarna. Dess uppgift är att undanröja marknads-/planmisslyckandena eller att avhjälpa dess följder. I den mån företaget kan tillgodose medlemmarnas sociala och/eller ekologiska intressen, kommer företaget att stärka sin ställning i medlemskåren och dess överlevande tryggas. Fyra bra principer att följa för kooperativa föreningar, vilkas arbete inriktar sig på att förbättra socio-ekologiska förhållanden är ”naturliga stegets” uthållighets principer (Holmberg o.a., 1996):

Princip 1. Ämnen som utvinns från jordens inre får inte systematiskt ackumuleras i ekosvären.

Princip 2. Ämnen som producerats av samhället får inte systematiskt ackumuleras i ekosvären.

Princip 3. De fysiska förhållandena för produktion och biologisk mångfald inom ekosvären får inte systematiskt försämrans.

Princip 4. Användandet av resurser måste vara effektivt och rättvist för att möta mänskliga behov.

De sociala och ekologiska framsteg som Hulta- och Åloppebygdens kretsloppsföreningars medlemmar producerar är antagligen många gånger, på kort sikt, en förlust affär, i strikt neoklassiskt ekonomiskt avseende. Även om en del av de positiva miljöeffekterna som produceras antagligen relativt snart börjar att generera nettovinst (i en kalkyl där rättvise- och uthållighetsaspekter av praktiska orsaker exkluderas i de ekonomiska effektivitets beräkningarna) så finns det få ekonomiskt kortsiktiga drivkrafter för att agera miljövänligt. Enligt Nilsson (2001) är det ovanligt att man som i Åloppes ekonomiska förening samarbetar producenter och konsumenter sida vid sida. Han ser en risk att konsumenterna som vanligtvis går med av ideologiska skäl på längre sikt tröttnar och väljer att handla där det finns ett bredare utbud. Men han medger att det vist kan vara möjligt, men då i en väldigt liten skala. Men vad är det då för drivkraft som ligger bakom lyckosamma samarbeten såsom inom t.ex. Hulta- och Åloppebygdens kretsloppsföreningar? Ulrich Nitsch (1994) skriver i artikeln ”En ny syn på samarbete: Allt kan inte värderas i pengar”, att ”samarbete har ett egenvärde. Vinsterna av det gemensamma arbetet kan långt ifrån alltid beskrivas i ekonomiska termer”. Nitsch övertygelse är den att de flesta människor vill innerst inne samarbeta i någon form. Vad det gäller böndernas inställning till samarbete så visade det sig att hela 33% skulle kunna tänka sig ett tvåfamiljsjordbruk. Nitch (1994) tror att rädslan för konflikter och kortsiktigt tänkande är två orsaker som gör att man inte samarbetar mer, trots att behovet finns. Samverkan måste utgå från ett behov. Målet kan som Nitch nämner vara att effektivisera eller att ha det trevligt. Enligt Nitch resonemang kan ett av målen också vara att producera positiva miljöeffekter, såsom i Hulta- och Åloppebygdens kretsloppsföreningar, trots att positiva nettoresultat inte går att räkna fram inom den närmaste framtiden.

Som vi sett kan drivkraften som gör att människor engagerar sig vara dels av ekonomisk, social eller miljörelaterad art. En följd av engagemanget, (som är oberoende

av dess drivkraft), är att de gemensamma praktiska arbetet leder till att den kooperativa förmågan ytterligare förstärks. Man blir bl.a. duktigare på att; kommunicera, förhandla, och komma fram till beslut på ett effektivare sätt (Berglund, 1998; Berkes och Farvar, 1989; Berkes och Folke, 1998; Jiggins och Röling, 2000; Ostrom, 1990; Putnam, 1993; Söderbaum, 2000).

3.7 Ekologisk identitet

Den platsrelaterade gemenskap som finns i Hulta- och Åloppebygden, där de lokala betingelserna, tillsammans med de sociala och ekonomiska behov som människor har av varandra, utgör grunden för en gemensam identitet (Berglund, 1998; Herlitz, 1998).

Ett av resultaten av Hulta- och Åloppebygdens, och de andra svenska utvecklingsgruppers utvecklingsprocess tror jag överensstämmer med vad Sayer (1999) kallar "identitetsrestaurering". Han tror att de starka influenserna från de liberala ideologiernas propaganda om individualistiskt självstyre, har "förvrängt" och "kvävt" våran gemensamma struktur av förståelse, förpliktelser och värderingar, som vi i själva verket delar med varandra. Walzer (1990) gör en intressant utläggning där han påstår att även de liberala samhällets struktur i botten är kommunalistiskt (decentraliserat och direktdemokratiskt) och att vi faktiskt är människor och därmed bundna till varandra. Han säger att den liberala "separations-ideologin" inte kan ta ifrån oss; våra av naturen personliga egenskaper, och våra band som binder oss tillsammans. Vad den liberala "separations-ideologin" däremot gör är att den tar ifrån oss känslan av att vi faktiskt bär med oss personliga egenskaper som av naturen är oss givna och känslan av att de finns band som binder oss människor tillsammans. Detta förklarar bättre den identitetsprocess som de svenska lokala utvecklingsgrupperna är uppe i. En identitetsprocess där de lyckats påbörja en "restaurering" av de känslor som hör ihop med de personliga egenskaper som av naturen är oss givna och där känslan av att de finns band som binder oss tillsammans har återupplivats. De har övervunnit den sönderfördelning och utanförskap som kännetecknar det liberala samhället och lyckats återskapa en känsla av gemensam identitet.

Daly och Cobb (1990) kommer tillbaka till den gemensamma identiteten när de söker efter svar på hur man på ett uthålligt sätt kan förvalta allmänna nyttigheter så som t.ex. vatten och luft. För att lyckas med detta har de intresserat sig för personliga processer som förflyttar människan från att uppfatta sig själv som "separerad från samhället" till att uppfatta sig själv som "del av samhället". För dem associerar begreppet samhälle till; människor som är nära förenade med varandra, som delar, trots olikheter, en gemensam identitet och där man tillsammans deltar för att forma den stora sammanslutningen där alla är medlemmar. När Daly och Cobb (1990) pratar om en gemensam identitet, hänvisar de ofta till både de ekologiska och ekonomiska processer som påverkar människornas liv, och de beslutsfattningsprocesser som de delar. Thomashov (1996) säger att människornas gemensamma engagemang för de allmänna nyttigheterna formar en gemensam identitet.

I en bygd som exempelvis Hultabygden där det finns ett stort engagemang för de allmänna nyttigheterna och där man samarbetar mycket, uppfattar den enskilde individen sig själv inte först och främst som självständig, utan såsom tillhörande en eller flera större grupper. Dels ser individen att det finns andra människor som har samma problem som hon själv och dels finner hon att man kan lösa dessa problem bättre med hjälp av en samlad ansträngning. Just detta, att olika grupper har gemensamma problem,

som kan angripas med gemensamma insatser tror jag leder till förstärkning av den gemensamma identiteten. När vissa av problemen i Hultabygdens fall, är problem som är gränsöverskridande miljöproblem, tror jag att den gemensamma identiteten expanderar till att inbegripa även individer utanför den egna bygdens gränser. Man känner att det finns en gemensam ansvarighet och därmed en slags sammanhållning på en globalare nivå.

De utökade samspelet mellan bygdens människor, rörande deras gemensamma resurser och rörande deras brist på gemensamma resurser, samt interaktionen i de sociala aktiviteterna leder samtliga till att den redan utvidgade gemensamma identitet har förutsättningar att expandera ytterligare. En expanderad identitet som också till vis mån, beroende på bygdens framtida grad av samspel med naturen också allt mer kommer att inkludera lokalens djur, växter, vatten, mark och/eller hela landskapet (Daly och Cobb, 1990; Leopold, 1981; Thomashow, 1996).

För att beskrivna förändringar ska uppstå, tror jag det är nödvändigt att varje individ, inte bara bygdens bonde, på ett eller annan sätt är aktivt engagerad i någon sorts brukande av jorden, detta kan vara genom odling, jakt, fiske, bärplockning, etc. Det är i detta sammanhang viktigt att påpeka att i dagens moderna samhälle vill de flesta inte jobba heltid med odling, detta är en realitet som man inte kan komma ifrån. Men däremot finns det många som skulle vilja ägna en mindre del av sin tid åt just odling, en tid som i detta sammanhang, tillsammans med tidigare nämnda förutsättningar, skulle kunna leda till att identiteten expanderar till att inkludera även lokalens djur, växter, vatten, mark och/eller hela landskapet, dvs. en ekologisk identitet. Enligt Hallgren (2000) förekommer det att man benämner den ovan beskrivna expanderande identitet som en relationsidentitet.

En av de viktigare inslagen i en ekologisk identitet är de förändringar av värderingar som sätts igång i och med att identiteten expanderar. En ekologisk identitet innebär en förflyttning av värderingsbasen mot ett ekocentriskt värdesystem (Dez Jardin, 1997; diZerega, 1995; Eckersley, 1992; Leopold, 1981; Mollison, 1999; Smithe, 1998; Thomashow, 1996). Det frammanar till intressanta frågeställningar angående de lokala utvecklingsgrupperna där beslut och politik i en allt högre grad tas på platsen och där lokalbefolkningens värderingar successivt förändras. Värderingar är en förutsättning för att dra upp riktlinjer för politiken och frågan som tas upp i nästa avsnitt är hur miljövärden påverkas av en värdeförskjutning från den i dag allmänt utbredda antropocentriska värderingsbasen till en mer ekocentrisk värderingsbas. För att exemplifiera de olika utfallen av olika värderingsbaser används skyddet av utrotningshotade arter som exempel.

4 Skillnader i utfall mellan antropocentrisk respektive ekocentrisk miljövärd

Stenmark (1999) förklarar i sin projektsammanfattning *Miljöetik och miljövärd: Våra värderingars betydelse för skapandet av ett miljöanpassat samhälle*, att alla miljöåtgärder är mer eller mindre baserade på uttalade ställningstaganden som kretsar kring frågor om vad som är av värde i vår miljö, vilka är dessa värden, och vems intressen ska vi tillvarata? Moffat (1996) understryker att sådana uttalade ställningstaganden eller etiska ståndpunkter ska ligga till grund för alla överväganden som påverkar miljön och dess levande organismer. För att bättre åskådliggöra skillnaderna mellan antropocentriska- respektive ekocentriska tillvägagångssätt används

två konkreta exempel på hur man tacklar miljörelaterade problem. Bruntalnd kommissionens rapport, *Our Common Future* (1987), eller Rio-fördraget som det också kallas, genomsyras av den antropocentriska synen och i permakulturen är det de ekocentriska tillvägagångssätten som tas i anspråk.

4.1 Grundläggande värderingar i "uthållig utveckling" – antropocentrisk syn

Stenmark (1999) anser att det finns en medvetenhet i rapporter så som *Our Common Future* (1998) att värderingar spelar en viktig roll för miljöpolitik och miljövard. Emellertid har det varit lite debatt beträffande vilka värden som bör utgöra grunden för framtidens miljöpolitik och varför. Stenmark (1999) har rekonstruerat *Our common future* (1987) genom att identifiera de värderingar och etiska principer som faktiskt utgör basen för många av dagens beslut och som ligger i linje med de direktiv som presenteras i rapporten.

De grundläggande värderingarna i uthållig utveckling är följande:

1. *Principen om människans unika särställning*: Det är människans behov (inte djurs, arters eller ekosystems "behov") som bör stå i centrum för vår omtanke om och relation till naturen, dvs. den normativa utgångspunkten är att en miljöåtgärd eller ett miljöprogram ytterst skall bedömas på basis av den effekt den har på människan.
2. *Principen om intergenerationell rättvisa*: Det är inte enbart de människors behov som nu lever, som vi bör ta hänsyn till utan också *framtida* mänskliga generationers behov. Om vi accepterar tanken om en uthållig utveckling, accepterar vi också att vi har en moralisk förpliktelse gentemot framtida människor.
3. *Principen om intragenerationell rättvisa*: Inom varje generation bör vi söka uppnå en mer rättvis resursfördelning mellan fattiga och rika människor. En uthållig utveckling innebär att man söker tillgodose alla människors grundläggande behov.
4. *Principen om naturens resursvärde*: Naturen bör endast ses som en resurs, som en tillgång som vi människor har rätt att nyttja för våra syften så länge vi inte hotar ekosystemens bärkraft eller kränker andra människors moraliska rättigheter.
5. *Antropocentrism*: Endast människan bör tillerkännas ett egenvärde och naturen har därmed enbart ett instrumentellt värde (Stenmark, 1999, s. 5-6).

Sammanfattningsvis kan följande sägas om antropocentriska värderingar: Icke-mänskliga arter och naturliga objekt har endast ett värde i den utsträckning som de på någon sätt gagnar människan och att människan är den enda varelse på jorden man måste ta moralisk hänsyn till.

4.2 En icke-antropocentrisk miljöetik

Vad det gäller "uthållig utveckling" är jag mycket tveksam över Rio-fördragets doktrin som allt för ofta leder till att människan ser och värderar naturen enbart som en resurs som skall utnyttjas uthålligt så att våran generation och nästa generation kan få ut samma nyttjandevärde. Med ett nyttjandevärde-tänkande som bas för våra handlingar är jag rädd för att våra prioriteringar successivt kommer att undergräva självaste uthålligheten. Idag byggs vårt samhälle till största del utifrån relativt lättanalyserade linjära modeller, inspirerade av den neoklassiska ekonomins teorier och fysikmodeller konstruerade för att ge skydd från yttre påverkningar. Därför är det glädjande att se exempel som i Hultabygdens kretslopps förening som genom deras arbete ger ett större utrymme åt andra teorier, teorier som kommer till, utifrån platsens "verkliga" ekologiska modeller, dvs. icke linjära förändringar över lång tid, långt ifrån jämviktsslagen. Teorier, kunskaper och färdigheter som främst utvecklas i den dagliga interaktionen med jorden, grannarna, djuren och växterna. Här får varje individ en återkoppling på deras utförda handlingar, en återkoppling som för den enskilde individen uppfattas som viktig och därmed i större utsträckning tar åt sig av de uppkomna signalerna.

Enligt ”icke-antropocentriker” gör förespråkare för ”uthållig utveckling” grundläggande fel när de betraktar naturens produkter endast som en resurs för tillfredsställandet av människans behov och önsknings. Icke-antropocentriker anser det är rätt att bevara och vårda naturen för dess egen skull och inte bara för mänsklighetens vinnings skull. Naturen betraktas ha ett egenvärde (Des Jardins, 1997; Eckersley, 1992; Lund, 1998; Smith, 1998; Stenmark, 1999). Emellertid är tillräknandet av ett egenvärde för naturen, i sig själv människo-centrerat på så sätt att naturen blir bedömd utifrån mänskliga kriterier (Soper, 1995). Hur som helst är det många med mig som inte tror att den effektivaste lösningen på miljöproblemen går att finna i ett effektivare utnyttjande av naturresurserna, utan vad som är akut krävande, är att vi på ett fundamentalt sätt måste lyckas ändra vårt förhållningssätt till naturen. Vi måste på något sätt återuppväcka den respekt, som vi en gång hade för naturen (Bavington and Bondrup-Nielsen, 1996; Des Jardins, 1997; Eckersley, 1992; Hollick, 1993; Mollison, 1999; Smith, 1998; Stenmark, 1999).

Låt oss leka med tanken att människors värderingar formas i ett samhälle där de cykliska förloppen betonas, istället för de värderingar som uppkommer i det linjära neoklassiska samhället. En ökad varseblivning av cykliska förlopp, som erhålls t.ex. inom Hultabygdens kretslopps föreningen tror jag kan leda till ett andligt berikande av de dagliga livet. Ett andligt behov som i dag inte bör underskattas. Det andliga i oss, ligger nära frågor så som; vad vi gör här? Vad fyller vi för funktion i de hela? Eller helt enkelt; vad är meningen med livet? Dessa svar är svåra att finna men jag tror att svaret lättare går att finna på en plats som i Hultabygden, i en bygd där sociala aktiviteter pågår och där tiden är ”nu”. En väsentlig del utav livet är den delen som uppfattas som ”nuet”, då man känner, tänker och agerar i relation med omgivningen just i ögonblicket. Intensiteten av detta ögonblick kan naturligtvis sedan vara av olika grad. Olika ting i ens omgivning har olika grad utav mening eller betydelse, vilket direkt påverkar intensiteten i ”ögonblickskänslan”. Men jag tror att själva medvetandet, av att allt kommer tillbaka, i sin cykliska bana, gör att intensiteten i ögonblickskänslan ökar och med den meningen eller värdet på det som just händer. Graden av mening står ofta i relation till de territoriella avstånden till det som man uppfattar som sin omgivning, den omgivning man påverkar och påverkas av. Ju närmare (geografiskt sätt) man befinner sig de människor, djur och växter som betyder någonting för en enskild person, desto starkare mening ger själva interaktionen mellan personen och hans/hennes omgivning. Med detta som bakgrund tror jag att både Hulta- och Åloppebygden, med sina visioner, har en potential att utgöra ett exempel av ett samhälle där det cykliska samspelet mellan människor, djur och växter är tillräckligt nära för att varje individ ska känna sig som del av delarna och därmed själva helheten, eller till och med känna sig del utav själva helheten? Ur detta är det lättare att förstå att andra värden än de antropocentriska växer fram.

Det som komplicerar förståelsen av de argument som ofta förs fram mot den antropocentriska värderingsbasen, är att det finns andra värderingsbaser än de hittills nämnda antropocentriska och ekocentriska. Stenmark (1999) understryker att det är viktigt att känna igen olikheterna mellan olika miljöetiska ställningstaganden, då dessa ofrånkomligen leder till differentierade uppfattningar om vad en tillfredsställande miljöpolitik bör bestå av.

Den största olikheten bland icke-antropocentriker finns mellan biocentriker och ekocentriker. Biocentrikern på sin sida hävdar att allt liv (inte bara mänskligt liv) har ett egenvärde, men eftersom växter och ekosystem inte i sig själva är levande varelser, kan de inte tilldelas något egenvärde. Ekocentrikern å andra sidan, hävdar att landskap, vatten och luft så väl som ekosystem och inte enbart levande varelser har ett egenvärde. Den som är avgörande för ekocentrikern är välfärden hos hela organismen, en organism där samhälle och natur är förenade (Stenmark, 1999).

4.3 Ekocentrisk miljöetik

Det viktigaste steget mot en ekocentrisk miljöetik stod nog Aldo Leopold för när han på 1940-talet skrev *Land Ethic* (Des Jardin, 1997; diZerega, 1995; Smith, 1998). En åtgärd är rätt, uppmanade Leopold, när åtgärden tenderar till att skydda ett levande samhälls stabilitet och okränkbarhet. Det är fel om tendensen är en annan. Leopold ansåg att Land Etiken är en naturlig expansion av samhället, där samhället också inkluderar djur,

växter, vatten och jord, eller kollektivt landskapet (Leopold, 1981). Leopolds ekocentrism innebär en radikal decentralisering av människorna. Det är inte, som Bruntland skrev i inledningsordet till *Our Common Future* (1987), vad som är bäst för människorna, utan snarare vad som är bäst för miljön eller ekosystemen, som ytterst ska vara det centrala i utformningen av en tillfredsställande miljöpolitik (Stenmark, 1999).

Det är väsentligt att inse att expansionen inte bara handlar om att inkludera fler individer; det handlar mer om att förflytta fokuset från individer, till att med eftertryck framhäva organismsamhället, eller landskapet. Vad som är moraliskt rätt eller fel är således beroende av huruvida den aktuella åtgärden befrämjar organismsamhällets goda och inte i första hand de individuella medlemmarnas goda (Des Jardins, 1997; Eckersley, 1992; Smith, 1998; Stenmark, 1999).

Detta lyfter fram en avgörande skillnad mellan ekocentrisk och biocentrisk etik. Ekocentriker, till skillnad från biocentriker är inte speciellt bekymrade över om vi dödar älgar och äter dess kött, så länge dödandet inte hotar älgpopulationens integritet, stabilitet och skönhet. Ty om älgpopulationens integritet, stabilitet och skönhet påverkas negativt, påverkas också ekosystemets och landskapets hälsa negativt (Stenmark, 1999).

Stenmark beskriver vidare en skiljelinje mellan stark ekocentrism och svag ekocentrism:

Stark ekocentrism är synsättet att både ekologiska enheter (som arter, ekosystem, landskapet eller organismsamhället) och de individuella medlemmar vilka ingår i dessa helheter (som människor, djur och växter) har ett värde i sig, men att de ekologiska helheterna i regel har ett högre värde än deras individuella medlemmar (inklusive människan). *Svag ekocentrism* är synsättet att både ekologiska helheter och de individuella medlemmar vilka ingår i dessa helheter har ett värde i sig, men att människan har de högsta individuella egenvärdet (Stenmark, 1999, s. 10).

4.4 Grundläggande värderingar i "permakultur" – ekocentrisk syn

Som ett exempel på ekocentrisk etik, kommer i detta avsnitt permakulturen att beskrivas. Detta med syfte att mer i detalj åskådliggöra skillnaderna mellan ekocentriska och antropocentriska tillvägagångssätt. Men innan vi går in mer i detalj på själva etiken bakom permakulturen, några ord om permakulturen som livsstil betraktat. Som ordet permakultur indikerar, så eftersträvar "permakulturisten" en "uthållig kultur" (Permaculture Vision, 1999). Vägen till en uthållig kultur karakteriseras främst av utformningen och skötseln av produktiva lantbrukssystem, produktiva lantbrukssystem som också inrymmer de naturliga ekosystemens biologisk mångfald, stabilitet och snabba återhämtningsförmåga. Det är en harmonisk integrering av miljö och människa, som på ett uthålligt sätt ombesörjer materiella och icke-materiella behov. Detta blir möjligt, tack vare omfattande samarbete på by- och bioregional nivå (Mollison, 1999). Permakulturister förvärvar dagligen praktiska bevis på hur deras livsstil påverkar miljön, på detta sätt ökar deras medvetenhet och kunskap om naturen. Dessutom, inser de, att de är en del av samhället och delar därför med sig, av sitt överskott, till samhället. Vidare stödjer de lokala företag och de sociala aktiviteter som finns i lokalsamhället (Permaculture Vision, 1999).

Bill Mollison och David Holmgren, myntade begreppet permakultur 1974. Sedan dess har rörelsen ständigt vunnit ny mark. 1981 mottog Bill Mollison "The Right Livelihood

Award”, eller det ”Alternativa nobelpriset”, som det också kallas. Denna utmärkelse fick han tack vare sitt enträgna och solidariska arbete inom landskapsdesignen (Permaculture Vision, 1999).

I följande sju strofer finns de etiska värderingskomponenter som jag tycker är utmärkande för permakulturen:

*Det spelar ingen roll vem du är,
eller var du är,
du kan alltid göra någonting,
för att förbättra den miljö du har,
hur?*

Vårda jorden;

- *genom att ombesörja för alla ekosystems
fortlevnad och mångfald.*

Vårda våra medmänniskor;

- *genom att ombesörja för människors tillgång till
de resurser som är nödvändiga för deras existens*
- *genom att ombesörja för människors fysiska,
intellektuella, känslomässiga sociala och andliga behov*
- *och genom att uppmuntra samarbete.*

Sätta gränser för folktillväxt och konsumtion;

- *genom att härska över våra egna behov,
kan vi sätta av resurser i form av,
tid, arbete, pengar, information och energi,
för att vårda jorden och våra medmänniskor.*

Respektera alla djur;

- *genom att ombesörja för djurens
tillgång till deras naturliga miljö.*

*Glöm aldrig bort, att bästa sättet att
erhålla kärlek, är att ge kärlek,
och det bästa sättet att upprätthålla
kärleken, är att vara generös med den.*

*Till sist, försök att finna sinnesfrid,
ty trots all obalans och ondska,
är hur som helst,*

*jorden praktfull och livet en gåva,
så var omtänksam,
ansträng dig,
för att vara...lycklig!*

De etiska värderingskomponenterna i permakulturen härstammar enligt Mollison (1999) från (a) utdöda- och nu existerande naturfolk, (b) den ekologiska vetenskapen, och (c) Gaia hypotesen.

Många samhällen som består av naturfolk har en relation till naturen som liknar den mellan barn och dess föräldrar. De hyser förtroende för att naturen ska förse dem med mat och skydd. Samtidigt, uppträder man inför naturen, med en stark tro, att naturen vill att människorna ska leva ett harmoniskt liv (Ingold, 1994). Naturen betyder olika saker för olika personer, men för naturfolken är naturen full av mening och betydelse. Cooper (1992) beskriver naturfolkets identitet med hjälp av någonting som han kallar "vardagligt betydelsefält". Ett "vardagligt betydelsefält" kan forma sig till; en miljö, någonting en individ behärskar, ett meningsfullt område. Vilda djur känner sin omgivning just på detta praktiska,oreflekterade och förtrogna sätt som gör det till ett "grannskap", ett fält av mening. Djur som burhöns har avlägsnats från naturen och är berövade på de mesta av deras "vardagliga betydelsefält". Genom att kalla miljön för ett "vardagligt betydelsefält", anser Cooper (1992) att de beståndsdelar som bildar miljön, ger uttryck för ett meningsfullt nätverk där de olika beståndsdelarna är sammanbundna till varandra. Naturen kan då från ett mänskligt perspektiv ge upphov till en symbolisk känsla av "närhet", som inte syftar på den geografiska omgivningen. Varseblivningen av naturen som ett "vardagligt betydelsefält" är alltså inte bara ett urholkat uttryck för att "naturen är betydelsefull", utan det finns ytterligare dimensioner i detta. Som ett exempel kan vi ta skogen i de tropiska delarna av de Sydamerikanska Anderna. Uppväxt på en bondgård nära den mycket omtyckta skogen, ansåg jag i tidig ålder att de Sydamerikanska skogarna var "betydelsefulla", även om skogen inte utgjorde en markant del utav mitt dagliga liv. Men hur betydelsefulla var dessa avlägsna skogar för mig egentligen? Naturligtvis svårt att säga, men antagligen utgjorde i själva verket min moped i garaget ett större värde..... Men efter att ha levt ett år, intill den Andinska skogen tillsammans med urbefolkningen, började jag känna mig "införlivad" med skogen. Detta tack vara, en ökad varseblivning av sambanden mellan skogens olika beståndsdelar, där urbefolkningen var en del av skogen och där jag kände att jag utgjorde en, om inte stor, men ändå, en del av samma skog. Inom mig hade alltså ett "vardagligt betydelsefält" i relation till skogen börjat att skapats. Självklart var intensiteten i mitt "vardagliga betydelsefält" betydligt lägre än urbefolkningens. Detta folk som under århundraden hade samlevt med skogen och som successivt hade ökat medvetenheten av skogens dagliga inflytande på allt liv.

För naturfolken, består naturen av alla organismer inkluderat människan själv. Många tror att de dödes ande lever kvar i naturen och att livet är en helhet som varken går att skapa eller förstöra. Allt liv tros uppstå i naturen, dit man slutligen också återförs. Dessa samhällens kulturella tro, är tätt sammanflätade med naturen. Deras gemensamma antagande är ofta den, "att det finns ett överflöd", vilket stämmer överens med deras syn på naturen som en delaktig partner. De verkar också ha lyckats nå ett tillstånd av överflöd, tack vare kulturella processer som reducerat de materiella begärens. De tenderar att passa in sig till det de ser, istället för att söka det de vill ha (Bird-David, 1992). Max-Neff (1992) påpekar att de mänskliga behoven är få och begränsade, och att

de är de samma i alla kulturer och i alla tidsepoker. Det ända som förändras, genom kulturella processer, är på vilket sätt vi tillfredsställer våra behov. Nitsch (1998) tycker att Max-Neff's individuellt fokuserade behovsbeskrivning, skulle kompletteras med de ofta motstridiga kollektiva behoven. Enligt Nitsch, hör ekologisk uthållighet hemma bland behov på kollektiv nivå, som kräver anpassning på individuell nivå. Här tror jag att vi har mycket att lära av naturfolken, som enligt Nitsch teorier, lyckats med att jämka ihop behoven på individuell och kollektiv nivå med varandra. ”Det gäller för oss att finna former för att tillgodose de mänskliga behoven inom de ramar som de ekologiska systemet sätter och omvänt, att finna sådana former för vår strävan efter ekologisk hållbarhet som medger att människor lever bra liv.” (Nitsch, 1998, s. 3).

Enligt Mollison (1999) förenas naturfolkens tro, med den moderan vetenskapen, i den filosofi som kännetecknar Gaia hypotesen. Gaia hypotesen har sitt ursprung i de resultat som evolutionen och ekologin genererat under årens gång. Det är en holistisk teori som hävdar att helheten är mer än summan av delarna och där utmärkande egenskaper inte kan förklaras utifrån de integrerande delarna (Hollick, 1993). Nyckel aspekten i teorin är att jorden är en självreglerande enhet, med kapacitet att bebo planeten med levande organismer. Lovelock som är grundaren av Gaia hypotesen ser Gaia som en sträng och tuff moder som alltid erbjuder en hjärtlig och komfortabel värld för dem som hörsammar reglerna, men som är obarmhärtig i sin förintelse av de som överträder reglerna (Lovelock, 1995).

Simmons (1997) beskriver hur jorden “manövrerar” alla fysiska betingelser, så som t.ex. salthalten i havet och luftens sammansättning. Detta med avseende på att maximera möjligheterna för levande organismer och för att optimera hennes egna förutsättningar att existera. I händelse av störningar som hotar jordens existens, agerar Gaia aktivt för att reda ut situationen. Om mänskligheten våldför sig på grundläggande mekanismer, riskerar de att bli bortsvepta (Simmons, 1997). Visionen av Gaia som en levande organism är enligt (Mollison, 1999) ingen ny företeelse. När exempelvis Quechua och Aymara indianerna i Anderna pratar om “Pacha Mama” eller moder jord, refererar de till någonting som är väldigt liknande de som återfinns i Gaia hypotesen (Bollinger, 1993; Calzavarini, 1992; Guerra Gutiérrez, 1993).

Permakulturistens mål är att uppnå ett paradigmskifte, detta ska ske; genom permakultur, genom en förbättrad relation mellan människor sinsemellan, och en förbättrad relation med naturen. En skillnad mellan permakulturen och landetiken är att man inom permakulturen accepterar föreställningen om att det försiggår en ständig evolution i natur och samhälle. Detta ser man som en process genom vilken man kan uppnå detta nya paradigm. Jag tror, att många framtida permakulturister kommer att till en början förespråka, den enligt Stenmark (1999) svaga ekocentrismen, där både ekologiska helheter och de individuella medlemmar vilka ingår i dessa helheter har ett värde i sig, men där människan har de högsta individuella egenvärdet. Men i och med att permakulturisterna dagligen förvärvar praktiska bevis på hur deras livsstil påverkar miljön och att de på detta sätt ökar medvetenhet och kunskapen om naturen, tror jag att de successivt kommer att ske en förskjutning i deras värderingsbas från den svaga ekocentrismen till den starka ekocentrismen. Där den Starka ekocentrismen kännetecknas av att både ekologiska enheter och de individuella medlemmar vilka ingår i dessa helheter har ett värde i sig, men att de ekologiska helheterna i regel har ett högre värde än deras individuella medlemmar (inklusive människan). Mollison (1999) tror att människor som intar den ekocentriska värderingsbasen, inte längre kommer frammana den dualistiska uppdelningen mellan människa och natur och att ett ömsesidigt beroende som värderar individers insatser kommer att utvecklas.

4.5 Miljöpolitik – skyddet av utrotningshotade arter

I teorin har vi sett att det finns klara skillnader mellan antropocentriska och ekocentriska värderingar, men frågan som nu måste ställas är om dessa teoretiska skillnader också resulterar i praktiska skiljelinjer? Ett centralt område där praktiska skillnader kan förvänta återfinnas är frågan rörande skyddet av utrotningshotade arter.

Som kontrast till den biocentriska miljöpolitiken, motsätter sig ekocentriker idén att alla levande varelser (den starka biocentriska positionen), eller att människor och djur som känner smärta (den djurrättsliga biocentriska positionen) skulle ha samma värde. Ekocentriker anser istället att en arts moraliska värde avgörs av dess betydelse för helheten, landskapet. Med andra ord skulle prioritet ges till utrotningshotade växter före icke-utrotningshotade djur som känner smärta. Även om dessa kännande djur skulle vara utrotningshotade, är det inte säkert att en ekocentrisk miljöpolitik skulle välja att investera begränsade resurser på att rädda dem. Vilka utrotningshotade arter som bör prioriteras är beroende av deras betydelse för ekosystemets fortlevnad och välbefinnande (Des Jardins, 1997; Eckersley, 1992; Smith, 1998; Stenmark, 1999).

Enligt Stenmark (1999) anser antropocentrikerna:

att något är moraliskt rätt om det främjar nutida och framtida *människosamhällets* integritet, stabilitet och skönhet. En antropocentrisk artbevarande policy säger således *att vi i första hand bör bevara de utrotningshotade arter som kan utgöra en resurs för nu levande och kommande människogenerationer, dvs. de arter som har högst instrumentellt värde*. Vi bör prioritera de utrotningshotade arter högst, som kan bedömas vara av största nytta nu och i framtiden för oss människor. De utrotningshotade arter som i första hand skall bevaras är alltså de med de högsta rekreativvärde, kulturella, vetenskapliga och ekonomiska värde (Stenmark, 1999, s. 16).

Ekocentriker är oroliga för att antropocentriker ska göra en felaktig prioritering när de tvingas välja mellan, å ena sidan, att skydda utrotningshotade arter och å andra sidan, att befrämja andra mänskliga intressen som byggandet av museer och motorvägar. Problemet är, menar de, att de antropocentriker som exempelvis vill bevara ett skogsområde med en hög biologisk mångfald måste (mot alla odds), påvisa att dagens instrumentella värde av skogsområdet är högre, än vad de framtida instrumentella värdet kommer att bli om utvecklingsförespråkarna omvandlar skogsområdet till ett industriområde. Historien har visat att utvecklingsalternativet oftast genererar, ett för dagens och morgondagens generationer, instrumentellt värde, som högt överstiger de instrumentella värde som en utrotningshotad art skulle generera. Detta leder i sin tur till att den utrotningshotade arten prioriteras bort (Barbie o.a., 1994; Stenmark, 1999).

Men om vi istället godtar att utrotningshotade arter har ett egenvärde, blir prioriteringsförfaranden och resultaten av prioriteringarna helt annorlunda. Eftersom vi har åsamkat andra arter skada, anser ekocentriker att vi är moraliskt skyldiga att utforma miljöpolitiken på ett sådant sätt att utrotningshotade arter bevaras och om så krävs rehabiliteras (Stenmark, 1999).

5. Sammanfattande slutsatser

Under de sista tre decennierna, har det varit populärt att argumentera för en större lokal delaktighet i olika samhällsprocesser. Emellertid, har så vitt jag vet, inga studier gjorts för att undersöka om det finns samband mellan högt lokalt deltagande och skapandet av ekocentriska värderingar och bättre miljövard. Inte heller är det vanligt att diskutera

vilka påföljder olika dominerande värderingar har för miljöpolitiken. Denna undersökning, erbjuder dock läsaren insikt i hur ett högt lokalt deltagande i andra generationens ekobyar uppstår och hur detta i sin tur kan leda till ekocentriska värderingar och bättre miljövard.

Resultaten indikerar att sociala aktiviteter är avgörande för att skapa en platsrelaterad gemenskap. Studien visar också hur hotsituationer, tillgång till resurser och initiativ från omvärlden fyller viktiga funktioner i upptakten till lokala gemensamma utvecklingsarbeten. Med hjälp av exemplen, från de två studerade ekobyarna och 3900 andra lokala utvecklingsgrupper i Sverige, beskrivs hur nivåerna av lokalt deltagande skiftat från 1950-talets höga nivåer till 1980-talets låga och hur de flesta av de lokala utvecklingsgrupperna, idag tagit ett stort steg mot ett ökat självstyre. Ett självstyre där människor genom egna initiativ deltar oberoende av externa institutioner för att ändra på system. Där de utvecklar kontakter med externa institutioner för att få hjälp med resurser och tekniska råd som behövs, men där de bibehåller kontrollen över hur resurserna används. En ökad grad av lokalt deltagande, både i beslutsprocessen och i de praktiska arbetet visar sig resultera i att människornas kooperativa förmåga att bruka gemensamma resurser förbättras, samt att deras identitet expanderar. Studien visar, hur en expanderad identitet, beroende på bygdens grad av samspel med naturen, i olika grad kommer att inkludera lokalens djur, växter, vatten, mark och/eller hela landskapet. Denna så kallade ekologiska identitet, visar sig leda till en förändring av människans värderingsbas, från en antropocentrisk till en ekocentrisk värderingsbas.

För att beskriva den antropocentriska synen, utgår studien från ”uthålliga utvecklings” värderingar som går att finna i dokument så som Bruntalnd kommissionens rapport, *Our Common Future*. En antropocentrisk värderingsbas visar sig kännetecknas av att, icke-mänskliga arter och naturliga objekt endast har ett värde i den utsträckning som de på någon sätt gagnar människan och att människan är den enda varelse på jorden man måste ta moralisk hänsyn till. För att bättre åskådliggöra den ekocentriska synen beskrivs permakultur rörelsen. Permakulturens målsättning är att skapa en uthållig kultur som främst kännetecknas utav vitala lantbrukssystem. En ekocentrisk värderingsbas visar sig kännetecknas av att, landskap, vatten och luft så väl som ekosystem och inte enbart levande varelser har ett egenvärde. Vidare, ges prov på hur naturvården påverkas av en antropocentrisk respektive ekocentrisk miljöpolitik. En av de viktigaste slutsatserna som kan härledas från studiens resultat, är att en antropocentrisk värderingsbas utgör ett större hot mot ekosystemens välfärd en vad en ekocentrisk värderingsbas skulle utgöra, detta på grund av att antropocentriker löper större risker att göra felaktiga prioriteringar när de tvingas välja mellan, å ena sidan, att skydda utrotningshotade arter och å andra sidan, att befrämja utvecklingsmöjligheter.

Jag är övertygad om att ekocentrismen är en bra värderingsbas för det fortsatta arbetet mot en uthållig utveckling. Vad denna studie bevisar, är att permakulturen och andra generationens ekobyar med dess ”demokrati i vardagen”, har goda förutsättningar att utveckla ekocentriska värderingar och därmed utgöra, ett för framtiden, kanske ovärderligt alternativ till dagens samhällsbygge.

Referenser

Skriftliga referenser

- Andersson Flygare, I., 1997. Gård, Hushåll och familj jordbruk. In: Agrar historia. LTs förlag. Sweden, pp. 183-199.
- Arnstein, S.R., 1971. A ladder of citizen participation in the USA. *Journal of the Royal Town Planning Institute* 57(177):182.

- Barbie, E.B., Burges, J.C., Folke, C., 1994. PARADISE LOST?: The ecological economics of biodiversity. Earthscan. London.
- Bavington, D., Bondrup, S., 1996. The Dilemma of Conservation Biology: Domination vs. Respect For Nature. In: *Ambio* Vol.25. No. 8. Royal Swedish Academy of Sciences, pp. 532-533.
- Berglund, A.K., 1998. Lokala utvecklingsgrupper på landsbygden: Analys av några lokala utvecklingsgrupper i termer av platsrelaterad gemenskap, platsrelaterad social rörelse och systemintergrerad lokal organisation. Uppsala University, Department of Social and Economic Geography. Sweden.
- Berkes, F., Farvar, M.T., 1989. Introduction and overview. In: Berkes, F. (Ed.), *COMMON PROPERTY RESOURCES: Ecology and Community-Based Sustainable Development*. Belhaven Press. London, pp. 1-17.
- Berkes, F., Folke, C., 1998. Linking social and ecological systems for resilience and sustainability. In: Berkes, F., Folke, C., (Eds.). *Linking Social and Ecological Systems: Management Practices and Social Mechanisms for Building Resilience*. Cambridge University Press. Cambridge, pp. 1-25.
- Biel, A. 1998. Do people choose to be environmentally friendly? I Lundgren, L (red). *Changeing Environmental Behavior*. Stockholm: Naturvårdsverkets Förlag, pp 51-63.
- BIRD-DAVID, 1992. Beyond "The original Affluent Society". *CURRENT ANTHROPOLOGY*. Volume 33, number 1.
- Bollinger, A., 1993. Así se alimentaban los Inkas. *Los Amigos del Libro*. Cochabamba. La Paz. Bolivia.
- Bra böckers lexikon, 1978
- Bromley, D.W., 1991. *Environment and Economy: Property Rights and Public Policy*. BLACKWELL. Oxford: UK. Cambridge: USA.
- Bryntesson, L., Mann, C.O. 1998. Social ekonomi i EU-landet Sverige – tradition och förnyelse i samma begrepp, Ds 1998:48. Regeringskansliet, Inrikesdepartementet.
- Bygderörelsen, 1998. *Bygderörelsen: Historia & framtid*. Hushållningssällskapens Multimedia: Elanders Gummessons. Falköping: Sweden.
- Calzavarini, L.G., 1992. CARNEVAL DE ORURO 84. In: *etnofolk*. Año 1. No 1. COMITE DEPARTAMENTAL DE ETNOGRAFIA Y FOLKLORE. ORURO. BOLIVIA, pp. 65-75.
- Carpenter, J.F., 1998. Internally Motivated Development Projects: A Potential Tool for Biodiversity Conservation Outside of Protected Areas. In: *Ambio* Vol.27. No. 3, pp. 211-216.
- Cooper, D.E., 1992. The idea of environment. In: Cooper, D.E. and Palmer, J.A., (Eds.), *ENVIRONMENT IN QUESTION: ETHICS AND GLOBAL ISSUES*. Routledge. London, pp. 165-180.
- Costanza, R., Daly, H.E., Barthholmew, J.H., 1991. GOALS, AGENDA, AND POLICY RECOMENDATIONS FOR ECOLOGICAL ECONOMICS. In: Costanza, R., (Ed.), *FRONTIERS IN ECOLOGICAL ECONOMICS*. Edward Elgar. Cheltenham:UK & Lyme:US, pp. 50-64.
- Costanza, R., Cumberland, J., Daly., Goodland, J., Norgaard, R., 1997. *An Introduction to Ecological Economics*. St. Lucie Press. Boca Raton: Florida: USA.
- Daly, H.E., Cobb, J.B., 1990. *FOR THE COMMON GOOD: Redirecting the Economy towards Community, the Environment and a Sustainable Future*. Green Print. London: Great Britain.
- Des Jardins, J.R., 1997. *Environmental Ethics: AN INTRODUCTION TO ENVIRONMENTAL PHILOSOPHY*. Wadsworth Publishing Company. USA.
- DiZerga, G., 1995. Empathy, Society, Nature, and the relational self: Deep ecology and Liberal Modernity. In: Gottlieb, R.S., (Ed.), *The Ecological Community: Environmental challenges for Philosophy, Politics, and Morality*.
- Eckersley, R., 1992. *ENVIRONMENTALISM AND POLITICAL THEORY: Towards an Ecocentric Approach*. UCL Press. London.
- Fogelfors, H., 1997. Växtodlingssystem – uppkomst och utveckling. In: *Agrar historia*. LTs förlag. Sweden, pp. 56-65.
- Ford Runge, C., 1992. Common Property and Collective Action in Economic Development. In: Bromley, D.W et al. (Eds.), *MAKING THE COMMONS WORK: Theory, Practice, and Policy*. Institute for Contemporary Studies. San Francisco, pp. 17-39.
- Gibbs, C.J.N., Bromley, D.W., 1989. Institutional Arrangements for Management of Rural Resources: Common-Property Regimes. In: Berkes, F. (Ed.), *COMMON PROPERTY RESOURCES: Ecology and Community-Based Sustainable Development*. Belhaven Press. London, pp. 22-32.
- Glesbygdsverket., 1997. *Förnyelsens landskap: bygdepolitik för 2000-talet: Förslag till en utvecklingsinriktad gles- och landsbygdspolitik*. Glesbygdsverket. Östersund: Sweden.
- Gottfried, R., Wear, D., Lee, R., 1996. Institutional solutions to market failure on the landscape scale. In: *Ecological Economics* 18, pp. 133-140.
- Groh, T., McFadden, S. 2000. *Farms of Tomorrow Revisited: Community Supported Farms – Farms Supported Communities*. Biodynamic Farming and Gardening Association. USA.
- Guerra Gutiérrez, A., PACHAMAMA. In: *etnofolk*. Año 2. No 2. REVISTA DEL COMITE DEPARTAMENTAL DE ETNOGRAFIA Y FOLKLORE. ORURO. BOLIVIA, pp. 5-12.
- Hardin, G., 1968. The Tragedy of the Commons. *Science*, Vol. 162, pp. 1243-1248.
- Havnevik, K., Malmer, P., 1998. *Nordic Rural Development Research: Report of the working group for Rural Development of "Nordisk Kontaktorgan for jordbruksforskning" 1998-2000*. Department of Rural Development Studies. Swedish University of Agricultural Sciences.
- Hemström, C. 2000. *Bolag Föreningar Stiftelser: En introduktion*. TREDJE UPPLAGAN. Nordstedts Juridik AB: Göteborg.
- Herlitz, U., 1998. *Bygderörelsen i Sverige*. WORKING PAPER NO. 11: Swedish Institute for Regional Research. Östersund: Sweden.

- Hjern, Benny. 1996. Lokal Mångfald som kaos eller demokratisk fördjupning. I Månson (red). Med perferin i centrum. Glesbygdverket.
- Hobley, M. 1996. PARTICIPATORY FORESTRY THE PROCESS OF CHANGE IN INDIA AND NEPAL: Rural Development Forestry Guide 3. Overseas development Institute. London.
- Hollick, M. 1993. Self-organizing Systems and Environmental Management. I: Environmental Management, 17:5, pp 621-628.
- Holmberg, J., Robèrt, K.H., Eriksson, K.E. 1996. SOCIO-ECOLOGICAL PRINCIPLES FOR SUSTAINABLE SOCIETY. In: Costanza, R., Segura, O., Martinez-Alier, J., (Eds.), Getting Down to Earth: Practical Applications of Ecological Economics. INTERNATIONAL SOCIETY FOR ECOLOGICAL ECONOMICS. Island Press. Washington, D.C and Covelo, California.
- Ingis, A., 2000. Creating an enabling environment for sharing the management of natural resources: some examples of participatory methods to positively engaging and building the capacity of rural communities in Scotland. Seminar notes. Swedish University of Agricultural Science. Ultuna:Uppsala:Sweden.
- Ingold, T. (1994). FROM TRUST TO DOMINATION. In: Animals and Human Society, pp. 8-19.
- Isacson, M., 1997. Jordbruksarbete och jordbruksarbetare. In: Agrar historia. LTs förlag. Sweden, pp. 200-208
- Jiggins, J., Röling. 2000. Adaptive management: Potential and limitations for ecological governance. I: International Journal of Agriculture Resources, Governance and Ecology, 1:1. Manuskript.
- Leopold, A., 1981. Land Ethics. In: A Sand County Almanac. Oxford University Press, pp. 217-220.
- Lovelock, J., 1995. THE AGE OF GAIA: A Biography of Our Living Earth. Oxford University Press. U.K.
- Lund, V., 1998. Ekologisk djurhållning. In: EKOLOGISK lantbruk: VÄXTODLING, DJURHÅLLNING, TRÄDGÅRD, EKONOMI: fördjupning. LTs förlag. Sweden, pp. 97-262.
- Max-Neef, M., 1992. Development and human needs. In: Ekins, P., Max-Neef, M. (Eds.), REAL-LIFE ECONOMICS: Understanding Wealth Creation. London and New York. Routledge, pp. 197-214.
- Moffat, I., 1996. Sustainable Development Principles, Analysis and Policies. The Parthenon Publishing Group.
- Mollison, B., 1999. Permaculture: A Designers' Manual. Tagari Publications. Australien.
- Myrdal, J., 1997. En agrarhistorisk syntes. In: Agrar historia. LTs förlag. Sweden, pp. 302-322.
- Mårtensson, F. 1992. Att bosätta sig – en kreativ process (SB:48). Statens institut för byggnadsforskning. Gävle.
- Nilsson, J. 1991. Kooperativ utveckling. Studentlitteratur.
- Nitsch, U. 1994. From diffusion of innovations to mutual learning. Avdelningen för lantbrukets informationslära. Stencil.
- Nitsch, U. 1994. En ny syn på samarbete: Allt kan inte värderas i pengar. I: Framtidsjordbruk i Dalarna. 1994. s. 14.
- Nitsch, U. 1998. Hållbarhet och komplexa system. Institutionen för landskapsplanering, Ultuna, SLU. Manuskript.
- Norgaard, R.B., 1994. Development Betrayed: the end of progress and a coevolutionary revisioning of the future. Routledge. London and New York.
- Norrman, E., 1997. Svensk husdjurskötsels historia. In: Agrar historia. LTs förlag. Sweden, pp. 120-135.
- Ostrom, E., 1990. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge University Press. Cambridge.
- Ostrom, E., Gardner, R., Walker, J., 1994. Rules, Games, and Common-Pool Resources. THE UNIVERSITY OF MICHIGAN PRESS. USA.
- Our Common Future, 1987. OUR COMMON FUTURE: THE WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT. Oxford University Press. Great Britain.
- Pretty, J., 1998. The Living Land. Earthscan Publications Ltd. London: United Kingdom.
- Prismas uppslagsbok, 1996
- Putnam, R.D. 1993. Den fungerande demokratin: Medborgarandans rötter i Italien. SNS förlag. Stockholm. Sweden.
- Putnam, R.D. 1994. Konsten att skapa starka och långlivade regioner. Stencil, ERU och institutet för social ekonomi.
- Sayers, S., 1999. Identity and Community. In: JOURNAL of SOCIAL PHILOSOPHY, Vol. 30. No. 1, pp. 147-160. Blackwell Publishers.
- Shepard, A., 1998. Sustainable Rural Development. MACMILLAN PRESS LTD: U.K & ST.MARTIN'S PRESS LTD: USA.
- Simmons, J.G., 1997. Humanity & Environment A Cultural Ecology.
- Smith, M.J., 1998. ECOLOGISM: Towards Ecological Citizenship. Open University Press. Buckingham.
- Soper, K., 1995. What is Nature? Culture, Politics and the non-human. Blackwell. Oxford.
- Södeberg, B., 1995. Landsbygdsboendet som brygga mot kretslopps-samhället. Hushållningssällskapen: Folkrorelserådet Hela Sverige ska leva. Hushållningssällskapens Multimedia. Sweden.
- Söderbaum, P., 2000. Ecological economics. Earthscan Publications Ltd. London.
- The Community Woodland Handbook., 1998. Reforesting Scotland.
- Thomashow, M., 1996. Ecological Identity: Becoming a Reflective Environmentalist. Massachusetts Institute of Technology.
- Thompson, J., 1998. Participatory Approaches in Government Bureaucracies: facilitating institutional change. In: Blackburn, J., Holland, J. (Eds.), WHO SHANGES?: Institutionalizing participation in development. INTERMEDIATE TECHNOLOGY PUBLICATIONS. London: U.K, pp. 108-117.
- Thomson, J.T., Shoonmaker Freudenberger, K., 1997. Crafting institutional arrangements for community forestry. Community Forestry Field Manual 7. FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. Rome.

- Uphoff, N., 1992. Local Institutions and Participation for Sustainable Development. Published by the Sustainable Agriculture Programme of the International Institute for Environment and Development. London: United Kingdom.
- Walzer, M., 1990. The Communitarian Critique of Liberalism. In: Political Theory 18.
- Ward, H., 1996. Green Arguments for Local Democracy. In: King, D., Stoker, G. (Eds.), Rethinking Local Democracy. Macmillan. England, pp. 130-157.
- Westholm, Erik. 1996. Landsbygden- förnyelsens landskap efter industrialismen. I Månson (red). Med perferin i centrum. Glesbygdsverket.
- Westholm, E., 1999. From State Intervention to Partnerships. In: Westholm, E., Moseley, M., Stenlås, N. (Eds.), LOCAL PARTNERSHIPS AND RURAL DEVELOPMENT IN EUROPE: A literature Review of Practice and Theory. DFR-rapport 1999:4. SAHLANDERS GRAFISKA AB. Falun: Sweden, pp. 137-156.

Internet referenser

- Bygderörelsen, 2000. Bygderörelsen & Folkrorelsrådet. [http://www.bygde.net/bygde/bygde.nsf/pages/om/\(05/05/2000\)](http://www.bygde.net/bygde/bygde.nsf/pages/om/(05/05/2000)).
- Herlitz, U., 2000. Lokala utvecklingsgruppers samhällsstyre. [http://www.demokratitorget.gov.se/galactic\(15/05/2000\)](http://www.demokratitorget.gov.se/galactic(15/05/2000)).
- Nationalencyklopedin, 2001,a. http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=160119 (14-03-2001)
- Nationalencyklopedin, 2001,b. http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=229736 (14-03-2001)
- Nationalencyklopedin, 2001,c. http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=227838 (14-03-2001)
- Permaculture Visions. Introduction to Permaculture. <http://www.ozemail.com.au/> (30/11/1999).
- Stenmark, M., 1999. Miljörätt och Miljövård. [http://www-hotel.uu.se/teol/REFIL/bilagor/svensk/ver_s/miljoetik.html\(30/11/1999\)](http://www-hotel.uu.se/teol/REFIL/bilagor/svensk/ver_s/miljoetik.html(30/11/1999)).

Muntliga referenser

- Günter, F. 2000. Folke.Gunther@humecol.lu.se
- Hallgren, L. 2000. Lars.Hallgren@lpul.slu.se
- Johansson, A. 2000. <http://www.kooperativutveckling.u.se/index.htm>
- Nilsson, J. 2001. Jerker.Nilsson@ekon.slu.se

För kontakt med ekobyarna, samt för övrig information, se respektive hemsida:

- För Hultabygden: <http://host.bip.net/hultabygden/index.htm>
- För Åloppebygden: <http://www.aloppe.com/huvud.htm>

För ytterligare information:

Sven Uhlås
Labbo gård
748 94 Örbyhus
E-post: sven_uhlas@hotmail.com